

Den Danske
A t l a s
Eller
Konge = Rige
Danne mark,

Med dets
Naturlige Egenskaber, Elementer, Indbyggere, Værter, Dyr og
andre Affødninger, dets gamle Tildragelser og nærværende Omstændigheder
i alle Provinser, Stæder, Kirker, Slotte og Herre-Gaarde.
Forestillet ved en udførlig

Lands = Beskrivelse,

saar og oplyst
e med dertil forfærdigede Land-Kart over enhver Provins
med Stædernes Prospecter, Grund-Ridser, og andre mærkværdige Kobber-Stykker.
Efter Høi-Kongelig allernaadigst Befaling,
ved afgangne

Pro-Canceller Dr. ERICH PONTOPPIDAN.

Men fortsat af

HANS DE HOFMAN.

Deres Kongelige Majestæts Etats-Raad og PRÆSIDENT udi Fridericia.

Med Kongel. Allernaadigst Privilegio for A. H. GODICHE og hans Arvinger.

TOMUS V. Første Bind.

Kjøbenhavn, 1769.

Trykt og bekostet af Kongel. Universitets Bogtrykker Andreas Hartvig Godiche,
boende næst ved vor Frue Latinske Skole.

Det Femte Capitel

Om Dueholm Amt eller Mors Land

=====

Situationen. Dette Amt indbefatter alene Morsland eller Morsøe, som er en omflødt Øe, og den største i Limfiorden, liggende imellem Thy mod østen og Salling mod Vesten. Mod Synden strekker det sig ud imod Ottesund, og mod Norden ad Hanherred. Der ere 4 Sunde eller Færgesteder at komme over til og fra dette Land, tvende imellem Thy og Mors, nemlig Vil-Sund og Næs-Sund, det tredje imellem Hanherred og Mors, nemlig Fegge-Sund, det fjerde imellem Salling og Mors, nemlig Salling-Sund. Hvorfor de, som fordum havde i Korn-Vare at betale, forskrev sig at yde det inden fire Sunde i Morse, som det heder i et Document af 1435. Mors-Land synes i gamle Dage at have været adskilt i tvende Øer, hvortil endnu skal være kiendelige Spor. Landets Størrelse er ved 3 Mile i Længden og to i Bredden. **Navn og Merkværdigheder.** Nogle har i nyere Tider villet hidlede Navnet Mors, for Lighedens Skyld, at det latinske Mors, Døden, meenende, at, medens Landet fordum var en øde Ørk fuld af store Skove, ere Misdædere didhen fordømte for at rives ihjel af vilde Dyr, men det er en blot Gietning, og de har ikke erindret sig, at Landet maae have haft dette sit Navn, længe førend det latinske Sprog er kommet til Norden. Snarere maatte man troe, siden Navnet i vore ældste Historier skrives Marey og Marsey, at Landet, førend det er blevet ret bebyggt, har været fuldt af vilde Øg og Stuterier, hvoraf man endnu har de brugelige Ord, Mær, Marsøl, Mar Plag, Marstal og Marskalk. Adamus Bremensis, som levede i det 11 Seculo, nævner Morse iblant de Danske Øer, dog tager han deri feil, at han legge denne Øe, tillige med Thy og Vendsyssel, in Sinu Baltico. Andre vore gamle Documenter skriver Navnet i Fleng Morsø, Morsøø, Morse, Morsse, Morsæ, og Mors. En Morsing eller Morsingbo, paa Latin Morsianus, kaldes den, som enten er født i Mors eller boer i dette Land. Sven Morsingh nævnes 1338. Den lærde og velbereiste Christiernus Torkili Morsianus, som ved Reformationens-Tiden var Rector paa Kiøbenhavns Universitet, og da satte Academiet i Anseelse, har efter sit Tilnavn været en Morsing af Herkomst. En anden lærd Mand Christen Mortensen Morsing var og Prosessor i Kiøbenhavn og døde 1553. Man finder flere lærde Mænd, som ere komne fra denne Provinds. Den bekiendte Familie Sadolin og den første Evangeliske Biskop i Fyen M. Jørgen Jensen havde derfra sin Oprindelse, hvorom Sønnen Johannes Georgii Sadolinus vidner i sin Fasciulo Apollinari fol D. 8. In Cimbria, qva Marsia nobilis Tellus aqvos fluctibus hine & hine circumdatur, vixit vir acri oreque menteque Christiernus & c. En af merkværdigste Tildragelser, som har gjort Morsøe berømt I Historien, er den navnkundige Freds-Handling, som I det 10. Seculo ved 973 blev gjort paa denne Øe imellem Keiser Otto og Kong Harald Blaatand af Danmark, hvorom de gamle Islandske og Norske Historieskrivere vidne. Nogle af disse fortælle, at Kongen i denne store Samenkomst paa Mors blev døbt, men, da det er troligt, at han selv længe tilforn har været døbt, har det snarere været en god Deel af de Danske som i saadan Knibe har maatte antage Daab og Christendom. Derimod er det vist, at den bekiendte Norske Regent Hakon Jarl med en Deel af sine Landsmænd fra Norge, som vare komne at hielpe Kongen imod Keiseren, blev samme Tid paa Morsøe saa got som nødt og tvungen til at underkaste sig Daab

og Christendom, endskiønt han ikke holdt det længere end til Udseglingen af Limfiorden, da han ved Hals kastede de medgivne Prester i Land og der igien sagde Christendomen Farvel. Anno 1340 da de Holstenske Grever havde Jylland inde, stod Morsland i Pant til de Rantzover, fra hvilke Greverne forpligtede sig at indløse det og antvorde det til Hertugen af Slesvig. 1441 havde Morsingerne indviklet sig i det Oprør, som Vendelboerne gjorde imod Kong Christopher af Beyern, men da de saae, at det var et uretmessigt Foretagende som vilde faae et slet Udfald, unddroge de sig, tillige med Thyboerne, i Tide fra Flokken, men bleve derfor siden i den bekiendte Nidvise udsklædte for Feighed. **Jurisdiction** Udi de Hedenske Tider, da alle Provincer havde deres Smaa. Konger, har Morsøe og haft sin egen Konge. Af saadane findes nævnet i den gamle Norske Historie Hogne en Søe-konge paa Morsøe i Jylland, hvis Søn Sölve blev Konge i Sverige, og hos Saxo Grammaticus Fengo eller Segge en Næsse-Konge, som ihjelslog sin Broder Horvendil, og af hans Søn Amlet selv siden blev ihjelslagen, han ligger begravet i en Høi paa Feggeklit i Mors og af hannem har baade Klitten og Fegge-Sund sit Navn. Morsland bestaaer af tvende Herreder, Synderherred og Nørreherred, hvorover er en Herredsfoged som tillige er Byfoged i Nykiøbing og en Herredsskriver som tillige er Byeskriver. Herreds-Tinget for begge Herreder holdes om mandagen i Nykiøbing. Under Synderherreds Jurisdiction sortere nu de tvende Birke Lunds Birk og Jegenøe Birk, som tilforn har haft deres eget Birke-Ting og egne Rettens Betientere. Efter Reformationen var Morsland et Kongeligt Læn under Dueholm Kloster, hvor Læns mændene residerede. Men efter Souverainiteten blev Dueholms Læn forandret til et Kongeligt Amt, kaldet Dueholms Amt, hvis Amtmand tillige haver under sig Ørum- og Vestervig-Amter og residerer snart i Thye og snart i Mors. Amtsforvalteren over disse tre Amter boer i Thisted, hvor Amtstuen holdes. Det cortribuerende Hartkorn i Mors eller udi Dueholms Amt udgiør ved 3901 Tønder.

Beskaffenhed. Landet ligger temmelig høit og er udsat for alle Vinde, hvorudover ofte opkommer en salt Taage, som forderver Kornet, naar det skal modnes. Det maae og have regnet meget i Mors, siden man fra forige Tider der i Landet har dette Ordsprog: Klar op udi Skye, lad regne i Thye, Gud giv de fattige Morsingboer Tørreveir. Sandflugten har paa nogle Steder gjort Skade. Ellers er Landet nogenledes frugtbart paa Rug og Havre, men især Byg, som her falder reent og godt. Her saaes og endeel Erter. Hvad Jordens Beskaffenhed angaaer, da befindes det meste af Synderherred at bestaae af Sandmark og paa nogle Steder leerede Marke, med Steen-Grud beblandet. Dette Herred ligger jævnt og slet, og har ingen store Bakker eller Klit. Derimod er i Nørreherred den meste Jord meget leerig, og ikkun faa Steder Sandmarks-Jord, med mange store Bierge og Bakker, dog Jorden her som overalt bemænget med megen Steen og Grud. Til dette Herred er ingen beboede Øer eller Holme, ei heller nogen Klit, undtagen den saa kaldede Fegge-Klit. Men under Synderherred ligger i Fiorden en liden omflødt beboet Ø, kaldet Ager, samt Jegenøe saa vidt den verdslige Jurisdiction angaaer, thi i det verdslige hører den under Refsherred i Thye. I Synderherred er nogen Hede og Lyngslæt, men i Nørreherred ganske lidet eller intet. Skove har Kan det forud været fuldt af, men er nu intet deraf tilbage, uden en liden Krat ved Herregaarden Høiriis, saa at Landet har Mangel paa Bygnings Tømmer, Brænde- Ved, og Gavnings-Træ til Vogne, Plove og deslige, Indbyggerne leve af deres Agerdyrkning, og til en stor Deel af Fiskerie, som falder rundt omkring Landet i Limfiorden fast det hele Aar igiennem. Foruden Stang-Aal om Vinteren paa Iis, fanges her i sær fra St. Hans til Bartholomæi Tider, af de saa kaldede Havgasser, en stor Mængde Pulsvaad-Aal, som Indbyggerne købe dem af, salte, og forhandle dem til Aalborg eller Kiøbenhavn, men i de øvrige Tider af Aaret bestaaer Fiskefangsten af Sild, Helt, Gedder, Aborrer og Ørreder, og tiener alene til Indbygernes Fortæring. Paa Morsøe er ingen betydelige ferske Søer, eller til nogen

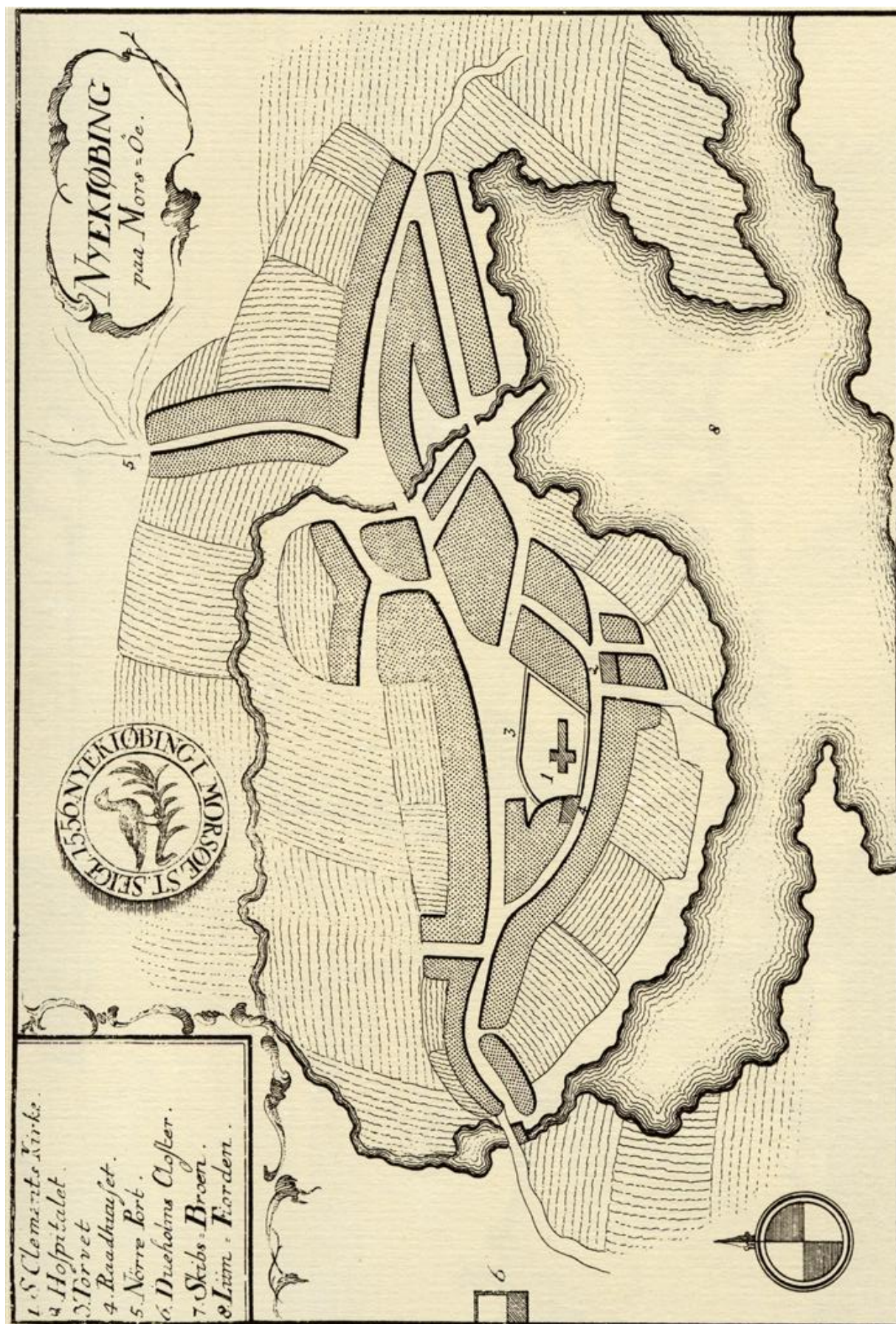
sønderlig Fiskning bekiendte. Med Hestes, Studes og andre Creatures Tillæg er det her af samme Beskaffenhed som i Thye. Af Hollænderier findes ingen i Mors. Bønderne ere her i Landet ikke meget formuende. Efter sidste Krig var Jordegodset i mange Aar udi meget slet Tilstand og overmaade ringe Priis, men paa endeel Aar har det meget forbedret sig, og er igien, ligesom overalt, steget til høie Priser. Megen Adel har fordum i dette Land haft sit Sæde, som sees af de mangfoldige Herregaarde, hvoraf adskillige ere saa faldne, at de nu beboes af Bønder. Udi Morsland var for Reformationen en geistlig Forlægning, som havde Navn af Provstie og strakte sig tillige over Hanherred- Af dem, som samme Æmbed forestod, ere følgende forekomne: Nicolaus Præpofitus de Marsæ Canonicus Ripensis, som levede ved Anno 1291 Dominus Awgo Præpofitus in Marsö 1376 1396. Hr. Palle Sonesön Provst i Mors og Hanherred 1419 1442. Herr. Jens Lauridssön Provst i Mors og Hanherred 1454. Hedelig og Velbyrdig Mand Herr Henrik Olufsön Provst i Mors og Hanherred 1475 1502. Mester Peder Erikson Provst i Mors 1520. Et verdsligt Læn-Gods har der og fordum været i Mors, som kaldtes Skarpenbergs Gods, som efter de gamle Genealogiers Forklaring var forbrudt til Kronen af en Adelsmand ved Navn Henrik Skarpenberg, fordi han satte Ild paa Peder Pykstruds Gaarde, nemlig Ørum, hvormed han var forlænet, og Alstedvold i Mors, som Kong Erik af Pomern havde skienket ham. 1568 fik Iver Kaas til Ørndrup af Kong Friderik II. Forlænings Brev paa Kronens Gods, som kaldtes de Skarpenbergs Gods i Nørre Jutland udi Mors liggende. 1593 blev Albret Friis og 1597 Christen Munk til Gisinggaard af Kong Christian IV forlænet med Skarpenbergs Gods i Mors. Ellers har noget af dette Skarpenbergs Gods ligget i Salling og Fiendsherred, hvorpaa Niels Jensen af Brotskov 1540 fik Kong Christian III. Pantebrev. Foruden dette har og Kronen her haft et andet saadant Gods kaldet Strekhals Gods; thi man finder, at Kong Christian II haver bevilget Hans Skeel at indløse Strækhals Gods i Mors, hvilket 1526 af Kong Friderik I blev hans Søn Iver Skeel stadfæstet. Med mindre dette er det samme som Skarpenbergs Gods, hvis sidste Eier formodentlig maatte strekke Hals for sin Forbrydelse. Udi Dueholms Amt eller Morsøe er den eneste Kiøbsted Nykiøbing, hvis Beskrivning nu følger.

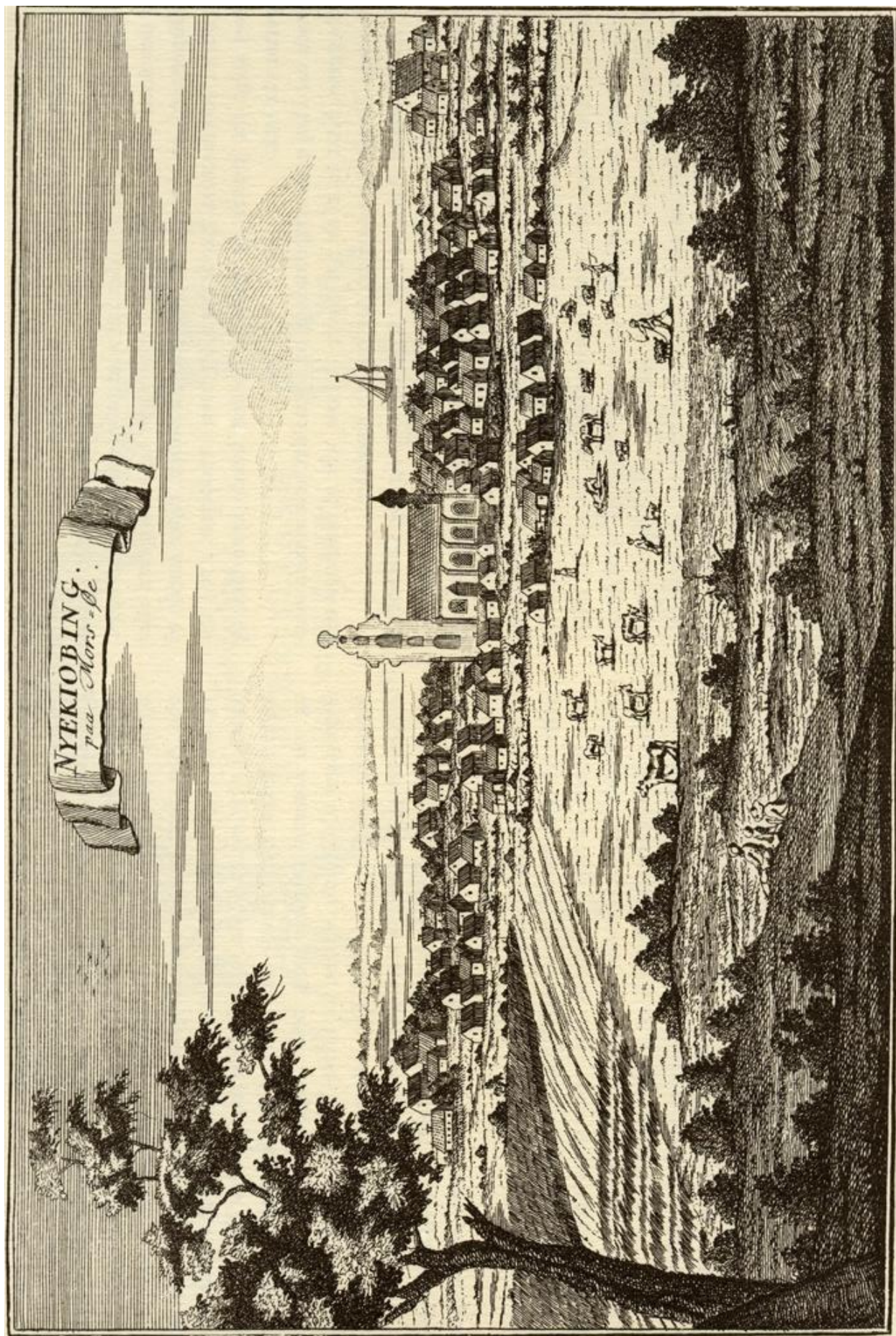
Nykiøbing

Nykiøbing er anlagt saa got som midt for Landet, ved dets østre Side, tet hos Limfiorden, under Elevar. Poli 56. Gr. 55½ Min Latitudinis og 24 Gr. 47 Min. Longitudinis. Byen hører til Synderherred, endskiønt den ligger ved Grændsen af Nørreherred, hvortil ogsaa en stor Deel af dens Grund og Eiendom findes fra ældste Tider at være regnet. Igennem Byen flyder en Aae, som har sit Køb forbi Duholms Kloster, og findes derfor undertiden nævnet. Kloster-Aae. Man regner herfra til Aalborg 10 Mile, og til Tisted 3 Mile.

Navn og Vaaben. Siden der ere trende Kiøbsteder udí Danmark af dette Navn, bliver denne altid kaldet Nykiøbing i Mors, til Forskiel til de tvende andre, som ere, Nykiøbing i Falster og Nykiøbing i Odshered udi Siælland. Man behøver ikke at søge længe efter Navnets Oprindelse; thi enhver veed, at Kiøbing betyder en liden Kiøbstad, som ved sit første Anlæg har været nye. Byens Vaaben, som den fører i sit Seigl, er en Due staaende paa en Olie-Green. I Seiglets Omkreds læses: Nyekiöbing i Morsöe Seigl 1556. Uden Tvivl har dette Vaaben Hensigt paa det hos Byen liggende Dueholm Kloster, og paa den Hellig Aands Capel eller Hellig Geist Huus Kirke, som Klosteret fordum lod bygge der i Byen, thi man veed, at Duen er den Hellig Aands Billede.

Ælde og Merkværdigheder. Nykiøbing er vel ungen af de nyeste Stæder i Riget, er dog heller ingen af de ret gamle, og i den Henseende nogenledes svarer til sit Navn. Naar den er bygt og bleven Kiøbstad, derom har man ingen vis Kundskab. Dog synes det at være skeet i Droning Margretes Tid eller i det høieste udi hendes Faders Kong Valdemars Tid; thi 1396 nævnes allerede Nykøbing i Morsø, som en bekiendt Bye, hvor Kong Erik af Pomern var paa Søndagen efter Christi Himmelfart, og der holdt Retterting med endeel af Rigets Raad, og siden under samme Konges Regiering finder man ofte nævnet Borgemestere og Raad i Nykiøbing. Et Document af 1422 taler om Nykiøbing, som en Bye, der var bygt i Mands-Minde, og kan den altsaa nu være omtrent 400 Aar gammel. Kan vel ogsaa være, at den er en af de Kiøbsteder, som har sin Oprindelse og Opkomst at tilskrive det derhos stiftede Johanniter-Kloster Dueholm. Ellers er det ikke at tvile paa, at jo den bekvemme Situation og gode Havn har anlediget og befordret Byens første Anlæg. At der tilforn, før Byen blev bygt, har staaet nogle Landsbyer, kaldet Vettel og Venner, som tillige med Rolstrop udgjorde et Sogn, hvortil St. Clemens Kirke, som endnu er Byens Kirke, var Sogne-Kirke, det siger udtrykkelig et Document af 1422. Nykiøbing, som efter sin første Opkomst var af god Velstand, og af en temmelig stor Strekning, som endnu skal kunne paakiendes, har haft den haarde Skiebne, tre Gange i de sidste 200 Aar at vorde hiemsøgt og ødelagt af ulykkelig Ildsvaade. Den første Ildebrand var om Sommeren 1560 da Byen afbrændte saa nær som 14 Huse, og blev siden aldrig saa meget og vidt opbyggt som den var før. Men paa det Borgerne igien maatte komme til nogen Næring og Biering, bevilgede Kong Friderik II. dem at være fire for at Landsknekt-Hold og aarlig Byskat i tre Aar, og at de i samme Tid maatte bruge det Skib, som de og deres Medredere havde udredet til Rigets Tieneste, til at hente Tømmer og andet med til deres Byes Beste og Forbedring, dog at de skulde holde Skibet ved Magt og ei lade det blive fordervet. Den anden Ildebrand skede 1715 20. October da atter den beste Deel af Byen afbrændte, som igien ved Kong Friderik IV. Hielp, ved Consumptionens Eftergivelse paa visse Aar, blev opbygget. De tredje Ildebrand var den 24 Augusti 1748 da 48 Gaarde paa en halv Eftermiddag bleve lagte i Aske, til hvis Opbyggelse Kong Friderik V. allernaadigst skienkede af sin egen Casse 2000 Rigsdaler, som i tre Aar bleve udbetalte. Ved hvilken Hielp Byen strax igien blev opbyggt, og var allerede 1750 i Stand sat, og de nye Bygninger til Gaden, i steden for Straa-Tag som de før havde, nu efter Kongelig Befaling med Tegl-Tag behængte. 1456 fik Hr. Otte Nielssön Rosenkrands Kong Christian I. Qvittantz, hvorudi heder: Hauer han til gode Rede fornøiet og hundrethe Lubske Mark aff wor aarlig Byskatt, som wi haue skulde aff wor Køpsted Nykøping i Morse. 1477 skiøder Trud Jensen Borger i Nykiøbing til Mariager-Kloster en Gaard i Nykiøbing, strekkende sig fra Gaden og til Graven. 1555 var Borgemester og Raad i Nykiøbing forsamlet paa Nykiøbings Raadstue med deres Fuldmægtige af Tisted og Skive, angaaende Regnskab paa et Orlog-Skib, som disse tre Byer havde udredet til Kongens og Rigets Tieneste, hvilket kom dem imod 900 Daler, og behøvedes endnu dertil Skiøt, Krud, Kabel og andet smaat Redskab, samt en Karl at holde Varetægt paa Skibet medens det ligger i Nykiøbings Havn, foruden Høvedsmand, Styrmand, Skipper, Tømmermand, med videre. 1582 blev Borgemester, Raad og Byfoged i Nykiøbing stevnet til Landstinget, fordi de havde opbaaret 6 Mark forløn af en Arv som gik ud af Byen men blev i Landet, da dog Stads-Retten tilholdt, at, om Arven blev i Riget, skulde Arvingene alene give Byen tre Mark, men vare Arvingene boesiddende uden Riget, skulde de give Kongen 3 Mark og Raadet hver 10de Penning, Anno 1558 lod Kong Christian III. Ved Rigets Raad Niels Lange udlegge til Sefren Skredder en Jord i Nykiøbing, som var forfalden til Kongen efter Doctor Christiern Winter

V. Cap. Om Dueholms Amt eller Morsland

og Hr. Thorkild Winter, som derfra rømte udi Feigden, med Vilkor, at han skulde sette derpaa god Kiøbsted-Bygning med Tegl-Tag. Disse tvende lærde Mænd har uden Tvil været Brødre og formodentlig af den Familie Winter, som under Kong Erik af Pomern blev adlet og var mest boesiddende i Mors, hvor de havde adskilligt Gods og Eiendome. Den første af dem, som var Doctor Juris & Medicinæ, og i sær bekiendt og var en betydelig Mand i Kong Christian II Tid, som brugte hannem i sit Cancellie og i adskillige Gesantskaber, han skrev undertiden sit Tilnavn paa Grædsk Christiernus Chimonius, og var en af Kong Christian II. troe Medfølgere i hans Landflygtighed, hvilken Skiebne og Broderen synes have haft, hvorfor de og begge mistede den Eiendom, som de i Nykiøbing havde haft. 1578 fik Hr. Jens Christensen, Rector Scholæ udi Marstrand i Norge, et Vidnesbyrd taget af Byfogden, Borgemester og Raad i Nykiøbing paa Byetinget, at han var født af ærlige Egte Forældre, og at hans Fader var Christen Pedersøn Borger og Raadmand i Nykiøbing. Af gamle Indretninger i Nykiøbing, som længe siden er undergangne, har her før Reformationen været et geistligt Broderskab eller Gilde, kaldet Prestegilde, som havde sit eget Huus af forsamle sig i, kaldet Prestgilde-Huus, hvilket laae ikke langt fra den Hellig Aands Gaard ved Aaen. Samme Gilde stod i Samfund med Dueholms Kloster; thi udi en Adelsmand Jes Povelsöns Testament af 1464 heder det: giver jeg til Duholm Kloster to Gaarde i Salling, med saa Skiel, at Prioren holder mine Gildebrødre af Prestegilde og mine Venner til Mad og Øl, de som og følge til Grave. 1502 gav Provst Henrik af Mors endeel Gods til den Hellig Aands Capel i Nykiøbing for en daglig Messe at holde, men skulde der holdes mere Guds Tieneste af samme Gods, da skulde Biskopen af Vendsyssel og de gode Brødre i Nykiøbings Prestgilde gjøre en endelig Skikkelse derpaa.

Privilegier. I den ulykkelige Ildsvaade, som 1560 overgik Nykiøbing mistede Byen sine ældste Breve og Privilegier, deriblant var et Kong Christian I udgivet 1460 i Hostebro, hvorudi var forbudet, at ingen maatte ligge og købslaae i Mors andensted end udi Nykiøbing. Aaret tilforn 1459 til Aarhuus havde Høistbemelte Konge givet Nykiøbings Borgere saadant Brev, at, efterdi havde beklaget, at de ei maatte nyde saadanne Privilegier, Frihed og Naade i Limfiord paa deres Fiskerie og Saltning, som de af Arilds Tid haft og fremfarne Konger dem bevilget havde, da vil Hans Majestet at Limfiord skal være et almindeligt Fiskerie, som den af Arildom været haver, saa at Borgerne i Nykiøbing og Almuen over alt i Riget maae fare op og ned efter deres Biering i Limfiord, hvor dem behager at fare eller ligge, at købe og salte, og gjøre deres Fiskerie uformeent af alle, men Udlændinge skulle ingensteds ligge i Limfiorden at købe og salte, uden alene for Aalborg og andre tilladte Havne, hvor Kongens og Kronens Rettighed saavel af Indbyggerne som af Udlændige vorder uforsømt. Aar 1460 gjorde Borgemester Raad og Almue i Nykiøbing imellem sig en Vedtægt om deres Indmarks Jord, som de nu havde skiftet imellem sig, at ingen skulde sælge, forpante eller afhænde noget af sin Jord enten til Kirke eller Klostere, Prester eller frie Mænd, efterdi deres Naadige Herre Kong Christiern havde givet dem til evindelig Eiendom samme Jord og Vettels Mark til Byens og deres Efterkommeres Nytte og Gavn, men om nogen afhændede fra Byens Frihed til andre end deres egne Borgere og Byemænd noget af sin Jord, da skulde han og hans Arvinge være forpligtede at skaffe det tilbage: Pløier nogen Mand Hede-Jord, bør han nyde den Jord et Aar eller saa længe han vil bruge de med Korn og Giødning, men ligger den et Aar ud uden Korn og Giødning, da Mand, som næst kommer, nyde den med Korn og Giødning: Skal ingen pløie mere ved anden Mands Engs-Ende, end en Plov lang, saa at hans Korn og Grøn-Jord bliver udskadt. Denne Vedtægt blev siden 1528 ved Hr. Mogens Giöes Forestilling af Kong Friderik I. confirmeret. 1553 har Kong Christian III. Bevilget Nykiøbings Borgere, som havde beklaget sig, at

deres Næring og Biering maatte nedlægges ved det at de ikke maatte salte og bruge deres Handel med Sild, at de maatte udføre hvis Sild di i dette Aar havde saltet og hvis Sild de herefter fangede i Limfiorden efter gammel Sædvane, deslige maatte de salte hvis Sild, de paa deres Byes Torv købe kunde efter Byens Privilegier, og bruge deres Kiøbmandskab dermed, indtil anderledes tilsagt vorder. 1560 den 26. Junii til Odense har Kong Friderik II taget Nykiøbing i Mors med Borgemestere Raadmænd og Borgere i sin Kongelige Beskiermelse og stadfæstet dem alle de Friheder og Privilegier, som hans Hr. Fader dennem stadfæstet havde. 1568 den 21. Julii paa Avensø fik Borgemester Raad og Borgere i Nykiøbing Kong Friderik II. Privilegium, at efterdi deres Breve og Friheder, dennem af fremfarne Konger i Danmark givne, i sidste Ildsvaade vare brændte og omkomne, hvoriblandt var forbemelte Brev af Kong Christian I. af 1460 som de havde en Bidisse af under Hr. Niels Langes og Gunde Langes Seigl, da, paa det denne Kiøbsted igien maatte blive bygt og forbedret og Indbygerne komme til Næring og Biering, har Kongen allernaadigst tilladt, at ingen Kiøbmænd eller Forprangere, indlændske eller udlændske, maatte ligge nogen steds i Mors eller i nogen Havne deromkring at handle eller kiøbslaa, men aleneste i Nykiøbing, under Forbrydelse af hvis de have med ar fare, derimod skulde Nykiøbings Borgere være pligtige at holde sal, Humle, Staal, Salt og andet, som Bønderne behov have, og det sælge dennem for et skielligt Værd, skal det og være Bønderne frit for at købe af Hallandsfarer og Norbager, som did under Landet komme, Tommer og Deeler til deres Husets Bygning, og det med Korn og andre Varer betale. 1571 finge de et næsten lige lydende Privilegium, dateret Frederiksborg den 21. Maj, dog med megen Forandring og Forbedring, nemlig at Kongen fornyer Kong Christian I. Friheds-Brev givet i Holstbro 1460 dernæst forbyder, at ingen Kiøbmænd eller Forprangere, Borgere eller deres Tienere maatte ligge nogensteds i Mors eller der i Landet omvandre, eller i nogen Havne der omkring handle og kiøbslaa, men om nogen Ind- eller Udlændisk fandtes at bruge nogen Handel og Kiøbmandskab i Mors andensteds end i Nykiøbing, da skulde de have forbrudt til Kronen, hvis de have med at, fare og om saadanne Forprangere fandtes med deres Gods paa Kronens og Adelens Grund, da skulde de og deres Gods af Kongens Fogeder og Lænsmand arresteres, naar det af Borgemester og Raad forlanges, Hallandsfarer og Norbager maatte i lovlige og uforbudne Havne sælge Bønderne Tømmer og Deeler til deres Huus-Bygning, men om Bønderne købe andet af dem end Tømmer og Træfang, da skulde de derfor tiltales og staae Kongen til rette. 1594 tog Oluf Andersen Borgemester i Nykiøbing af Bytinget et Vedkiendelses Vidne, anlangende Sætteriet til Midtstrøm udi Kloster-Havn Nykiøbings Bye at tilhøre, hvortil var stevnet for Kloster-Port Lænsmanden paa Dueholm Henrik Reventlow og hans Fuldmægtig Anders Gyldenbergh. 1595 blev paa Nykiøbings Byting taget en Vidisse af Kong Christian I. Brev givet Nykiøbings Borgere 1459 paa Fiskeriet i Limfiorden. 1597 den 27. October paa Haderslevhuus har Kong Christian IV. Givet Borgemestere Raadmænd og Borgere i Nykiøbing sit Beskiermelse Brev og Stadfæstelse paa deres Privilegier. 1698 er Byen af Kong Christian V. meddeelt allernaadigst Privilegium, at ingen Indlændiske eller Fremmede maae losse eller lade nogen Slags Kiøbmands-Varer paa Morsøe andensteds end for Nykiøbing under Confiscation af Varerne, dog Proprietærerne uformeent at lade deres egen Korn-Avling og Landgilde-Korn udskibe paa nærmeste Sted i Limfiorden, hvor de befinde det beleigst. Samme Privilegium er af efterkommende Konger allernaadigst confirmeret indtil denne Tid.

Gader og Bygninger. Foruden Torvet, som er midt i Byen norden ved Kirken, findes i Nykiøbing følgende Gader: Vestergade, Nørregade, Østergade, Holgers Gyde eller som Resenius kalder den kalder den Halvords Gyde, Strandgaden, Holmen eller Holmgaden, Toftegaden, og Færken Stræde.

Her har før været et Torv ved Aaen hos Raadhuset, som formodentlig var den Plads, hvor Hellig Aands Kirkegaard havde været. Herforuden opregner Resenius Reberbanen, Blegdamen, Bryggen, og Øen, hvorpaa fra gammel Tid Byens Veirmølle har staaet, Udi Nykiøbing tælles i alt 44 Gaarde og 73 Huse, som alle efter sidste Ildebrand ere til Gaden tækkede med Tegl og bygte af Muur og Bindingsverk. Alle Byens Bygninger, tillige med Kirken, begge Hospitaler, Raadhuset, og Magazinet, ere i Kiøbstedernes Brand-Asseurance Casse ansatte for 29610 Rdlr.

Kirken. Kirken, fra første Tider kaldet St. Klemens Kirke, maae være meget gammel, siden et Document af 1422 siger, at S. Clemens Kirke i Nykiøbing haver været af gamle Dage Wettels, Wenners og Rolstrups Sognekirke, før Nykiøbing blev bygt. Kirken er en god grundmuret Bygning, belagt med blye og Tegl-Tække. Indvendig ere tvende Gange og tre Rader Stole. I Taarnet fire Klokker og et Seirverk. Den har en smuk Altertavle, Prædikestool, Degnestool, Orgelverk, fire indlukte Stole, et Pulpitur, to store og en mindre Lysekrone, en Sølv-Vinkande foræret 1713 af Jörgen Floutrup og Maren Nielsdotter Hesselberg, en stor Sølv-Kalk og Disk given af Conferentzraad Poul von Klingenberg til Høiriis og Frue Bielke, en mindre Kalk og Disk, en Sølv-Oblat-Eske, hvorpaa staaer I. H. A. A. A. S. 1761. Et sort Fløiels Klæde for Alteret, en Damask-Dreils Alter-Dug og Kramlerreds Messe-Skiorte, givet af forige Sogneprest Jens Halse. Altertavlen er skienket 1657 af Hans Juul til Starupgaard, som 15 Aar havde været Lænsmand på Dueholm, og hans Frue Elisabeth Krag af Trudsholm. Ved den nordlige Side af Choret er en Rad gamle Munke-Stole, som bruges til Skriftestool, paa hvis Rygstykke i en Linie er i Træet udskaaren denne Inscription i Latinske Munke-Riim: Anno verbigene M. D. chorus incipit ifte, pneumatis ad laudem, Satane depelle fraudem, Alpha & O, Deus & Homo, Paa Endestykkerne sees udhugne adelige Vaabener. Denne Skrift viser, at Choret er tilbyggt Anno 1500. I Choret er et Epitaphium over Provst og Sognepresten Eric Lauridsen som døde 1613. Neden Chorsdøren ligger en Ligsteen med Vaaben og en Tydsk Gravskrift over Frue Sletta Marcelis geborne von der Camer, Frue til Dueholm og Lund, fød i Gravenhag 1622 død paa Dueholm 1680. I den lille Lavkirke paa nordre Muur læses: Min Bye med med en heftig Ild 1715 20. Octobr. For kort Tid gjorde Skade, igien ieg nu er bleven snild ved Guds og Kongens Naade 1719. 7. Sept. Finxit N. S. pinxit & renovavit L. N. Da Kirken, og særdeles Taarnet, havde taget Skade i Byens Brand 1715 blev til dens Opbyggelse, efter Kong Friderik IV allernaadigste Bevilling, given en Rigsdaler ag hver Kirke i Danmark, som beløb sig til 1362 Rdlr. 3 Mark 9 Skilling, hvorved den 1719 igien blev sat i fuldkommen Stand. 1748 afbrændte atter Taarnet, med Loftet, Bielker, Sparre, alt Tømmeret, og Blye-Tækket, saa at alle Klokerne nedfaldt, dog uden Skade, men blev, ved allernaadigst bevilgede Collecter og Kirkens Hielp i de fire Jyllands Stifter, samt et Tilskud af der fra Ilden frelste Borgerskab, igien 1750 opbyggt og i Stand sat, som kostede 1586 Rdlr. 2 Mark. Til en Løverdags Aftensang i Nykiøbings Kirke har Jens Lillebonde 1615 14. Aug. Givet 250 Rdlr. Foruden de Gaver til Nykiøbings Kirke, som i Hofmans Fund. T. IV. P. 468 ere anførte, har Kiøbmand Peder Stephansön Skallerup og Hustrue Maren Hesselberg 1759 foræret dertil 200 Rdlr. Om Jus Patronatus til denne Kirke var der i Kong Eriks af Pomern Tid Trette imellem Duholms Kloster og Nykiøbings Bye, da Borgerne paastode, at det var en Kongelig Kirke og at Kongen holde Kus Instituendi, men Prioren Jens Bruun beviiste 1422 ved et Tingsvidne af Nørherreds Ting, at Brødrene i St. Johannis Kloster havde Ret dertil, og tilforn havde ingen anden end Biskopen af Børlum forleenet St. Clemens Kirke, som af gamle Dage havde været Vettels, Venners og Rolstrups Sognekirke, eller præsenteret nogen Prest dertil. Ved et senere Vidne af samme Herreds-Ting 1433 beviste Prior Laurids Jensön, at St. Clemens Kirke i Nykiøbing havde af Førstningen været bygt og stiftet for de Landsbyer Venner og Vettels i Nørherred, at

Prioren og Brødrene i Dueholm havde været i rolig Besiddelse deraf henved 50 Aar, og at aldrig enten Konge eller Dronningen havde borthivet eller presenteret til samme Kirke. Biskoppen forsøgte imidlertid ved sin Officialern at indsette en Prest til Nykiøbing Kirke, men Borgemestere og Raad tilskreve Kong Erik, at, efterdi St. Clemens Kirke ligger inden deres Byes Grændser kaldet Byfred, og aldrig Byen havde haft anden Sognekirke, end denne, hvortil Dueholm Kloster havde i 40 Aar beskikket dem Prest til Fornøielse, indtil nu Biskopen gjorde baade Klosteret og dennem Indtrang og Fornærmelse, Kongen da vilde hielpe dem i den Sag, saasom Hans Naade og S. Johannis Baptiste Orden havde størst Eiendom der i Sognet.

Hellig Aands Capel. Foruden St. Clemens Kirke var der i Nykiøbing før Reformationen en mindre Kirke eller Capel, som laae ved Aaen, kaldet Hellig Aands Capel eller Hellig Trefoldigheds Capel, Capella Sanctæ Trinitatis. Dette Capel var funderet og opbyggt af Prior og Convent i Dueholms Kloster, hvortil Pave Eugenius IV. Ved Abbed Peder i Sorø 1445 gav dem Bevilling, og forordnede, at den Hellig Aands Capel, som de havde begyndt at bygge ind St. Clemens Kirkes Sogns Grændser, skulde være et Lem af S. Johannis Hierusalymitani Orden og staae under Dueholm Kloster, dog Sognekirken St. Clemens Kirke sin Ret forbeholden 1451 har Kong Christian I. Gud og S. Johanni Baptistæ til Ære tillagt den Hellig Aands Capel i Nykiøbing til St. Clemens Kirke som rette Sognekirke i samme Stad Nykiøbing, saa at Sognepresten til St. Clemens Kirke skal styre og forsee samme Capel med Guds Tieneste og hvad dertil hører. Ved 1502 har Provst Henrik Olufson af Mors Hanherred givet endeel Gods til Hellig Trefoldigheds Capel i Nykiøbing, hvormed han stiftede en daglig Siælemesse, som derinde skulde holdes for de 14 Nødhielperes Alter. I samme Aar 1502 samtykte Frue Bodild Olufsdatter sin Broders Provst Henriks Gave til den Hellig Aands Capel, med saa Skiel, at den Messe, som han stiftede, skulde holdes ved Magt til ævig Tid. Saa har og Kong Hans 1507 stadfæstet Provst Henriks Gave paa det Gods, som han skødte Hr. Gregers Nielsson Forstander til den Hellig Aands Huus i Nykiøbing paa den Hellig Aands vegne til de 14 Nødhielperes Capel og Alter for Messer og Guds Tieneste. Efter Reformationen 1546 skienkede Kong Christian III. Borgerne i Nykiøbing, til deres Byes Raadhuus, Helliggeisthuus-Kirke og Kirkegaard med den Bod, der til hører.

Skole. I et gammelt Manuscript nævnes Brev paa den Jord, som den gamle Skole stod paa imellem Byen og Møllen, hvoraf man seer at der har været Skole i Nykiøbing før Reformationen. Efter Reformationen, da Kong Christian III. Oprettede Latinske Skole overalt i Riget, blev og en Latinsk Skole Nykiøbing indrettet, hvor til Hans Maist. Lagde noget Jordegods, hvoriblandt Gaard i Seierslev Sogn kaldet Haldtzholt, som 1559 blev bortstiftet til Mogens Clausens Enke-Frue Inger Hög for tvende Gaarde i Thye. 1558 lagde høibemelte Konge til Hørernes Underholdning Qvtrup og Tebring Sogne Kongens-Tiender. Nykiøbing Skoles Lærere og Discipler skal forud have haft Kost paa Dueholms Kloster i de Kongelige Lænsmands Tid. Denne Skole var ved Magt til 1739 da den, med de øvrige smaa Skoler blev reduceret, og dens haste Indkomster henlagte til Aalborg Skole, hvorom See Hofmans Fund. T. IV. P. 91 97 145 fq. Skolehuset, som bestaaer af 14 Fag og hører Kirken til, blev 1732 paa Kirkens Bekostning og ved et Sammenskud af Stiftets Clericie, Byens Borgerskab, og da værende Rector, sat i maget god Stand. Ved Reductionen blev dette Huus henlagt til Chordegns Beboelse, og af Beboeren vedligeholdes, hvor han og har holdet Dansk Skole for Byens Ungdom indtil 1763 da Sognepresten afgangne Hr. Morten Kierulf, for Ungdommens beqvemere Undervisning, kaldede en anden Dansk Skoleholder, og anordnede til Skole et ny-opbyggt teglhængt Huus paa 9 Fag midt i Byen, som 1765 af hans Arvinger blev indkiøbt for 200 Rdlr. Foruden de ugentlige Skolepenge af Børnene, nyder Skoleholderen aarlig af

Kirkens Blokpenge 3 Rdlr. 2 Mark for fattige Børns frie Underviisning, samt Renten af den Capital 400.Rdlr. som Kiøbmanden Niels Nielsøn Erslef 1764 har skienket til Skoleholderens Løn og fattige Børns frie Undervisning.

Hospital. Af gammel Tid har i Nykiøbing været et Hospital, kaldet Hellig Aands Gaard eller Hellig Geistes Huus, stiftet af Borgerne selv og confirmeret af Kong Christopher af Beyern, hvortil Borgerne i Kong Friderik I. Tid formeente sig at have Ret, og klagede for Kongen, at Prior og Convent i Dueholm Kloster havde i lang Tid tilvældet sig Hospitalet, men ei holdet det, som sig burde, til fattige og syge Menneskers Underholdning, hvorfor høibemeldte Konge 1528 efter Hr. Mogens Giöes Forestilling bevilgede, at Borgemester og Raad maatte strax anname Hellig Geist Huus til dennem, men alt det Gods og Renter, der fra gammel Tid tillige, med saa Skiels, at de skal bygge og forbedre Hospitalet, holde der den sædvanlige Guds Tieneste, beskikke fire gode Mænd af Byen, som skulle forestaae Hospitalet og opholde fattige og syge Mennesker af Renten der tilligger og Gaver dertil gives, og tillige forbød Prior og Convent herefter at befatte sig med Hospitalet, efterdi de ingen Rettighed havde dertil, uden hvis de uden Kongens Samtykke havde forhvervet med Uret af Paven i Rom og veldeligen med Dom og Band tiltaget sig. Før Reformationen kunde Borgerne ingen Vei komme mede deres Paastand, men maatte indgaae et Forlig med Klosteret om Hellig Aands Huus og Capel, som en Rubrik af et gammelt Brev, der nu ikke mere er til, siger: Litera, qvomodo Prior in Duholm & Cives Nicopiæ fuerunt concordati super difpositionem Capellæ & Domus pauperum. Af Provst Henriks Gavebrev til Hellig Aands Capel 1502 synes ligesom Prior og Convent i Dueholm have haft i Sinde at giøre et Kloster af Hellig Aands Huus og indsette Munke-Orden der; thi saa heder det: Om saa skeer, at der vorder et Closter Regel eller Orden i den Hellig Aands Hus ec. Ved de Tider var Hr. Gregers Nielssøn Forstander i Hellig Aands Huus. Til dette Huus hørde den forhen omskrevne Hellig Aands Kirke eller Capel, som Kong Christian III. 1546 forærede Byen til et Raadhuus. Denne Konge forberede Hospitalets Indkomster 1558 med Konge-Korntiende af Karby Sogn, og Kong Friderik II. har siden lagt dertil Konge-Qvægtienderne af 27 Sogne i Mors. Videre om dette Hospitals Legata og Midler See Hofmans Fund. T. IV. P. 471. fq. Bemelte Hellig Aands Huus og første Hospital laae hos Aaen strax ved Broen, og var et gammelt grundmuret Huus, men er længe siden blevet øde, formodentlig i den første og store Byen overgangene Ildebrand. Nu værende Hospitals Huus, som bestaaer af 12 Fag Bindingsverk og ligger hos Toftegaden, fik 1760 en Hoved Reparation, derudi underholdes 10 til 12 Fattige, som foruden frie Værelser og Ildebrændsel nyder hver maanedlig 8 Mark til Slagterie. Ellers her der og, ved Dueholm Klosters Begyndelse, været i eller hos Klosteret et Hospital eller St. Jørgens Huus og Capel, som i Document af 1418 kaldes Domus Leproforum in Duholm in Morsæ. Samme er formodentlig undergaaet, da den Hellig Aands Huus blev stiftet. Dette St. Jørgens Huus stod vester og synder i Byen ved Møllen, som deraf heed St. Jørgens Mølle, og paa en Jord som 1527 endda kaldtes St. Jørgens Jord, hvilken Byen tilegnede sig til tvende Gaardsteder, derom siger en gammel Skrift: Ex relatione antiqvorum fæpius auditum eft. Qvod tota terra inter illum Iocum Capellæ & molendinum eft de jure Sancti Georgii five Domus Leproforum, qvam tamen terram cives injuste per vim occupauerant.

Klingenberg's Hospital. Endnu er her et andet Hospital, liggende ved Toftgaden, kaldet Klingenberg's Hospital, som staaer under den Klingenberg'ske Families Direction, og underholder fire fattige fra Landet, to Mands og to Qvindes-Personer, af hvilke hver nyder ugentlig tre Mark, hvortil ere henlagte 4 Konge Korntiender udi Morsland. Det er stiftet 1708 af Conferentzraad Poul von Klingenberg til Høiriis. Huset Brendte 1748 i Byens Brand, men er igien 1750 af Statsraad

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

Klingenberg og Frue Anne Sophie von Bülow nye opbyggt, og bestaar af 7 Fag Bindingsverk muret og teglhængt.

Fattige. Hvad der forhen er legeret til Byens Fattige, derom see Hofmans Fund. T. IV. P. 481. Derforuden har Sören Byrgesen 1750 nedsat i Frøslevgaard en Capital af 300 Rdlr. Hvoraf den aarlige Rente 5 pro. Cento til Nykiøbings Fattige til de tre store Høitider uddeles, hver gang 5 Rdlr. Endnu har afgangne Niels Byrgesen til Frøslevgaard skienket en Capital af 100 Rdlr. Som staaer i samme Gaard, Gods og Tiender under hans Enkes Karen Hvistendals og Arvingers Disposition, saalænge de ere til, deraf nyde 4 fattige Borger-Enker i Nykiøbing den aarlige Rente 40 Rdlr. Hver lige meget,

Raadhuus og Øvrighed. Til et Raadhuus udi Byen skienkede Kong Christian III. I Aaret 1546 Hellig Geist Huus Kirke og Kirkegaard med en dertil hørende Bod. Paa samme Plads har Byens Tinghuus været indtil sidste Ildebrand. Nu værende Raadhuus, som bestaaer af 8 Fag Muur og Bindingsverk, teglhængt, er 1757 nye opbyggt, og ligger ved den Store Gade strax vesten og norden for Kirkegaarden, derudi er indrettet Tingstue, hvor Bye-Tinget om Løverdagen og Herreds-Tinget om mandagen ugentlig holdes, og derforuden tvende civile Arret-Værelser. Endnu er dertil 1762 tilbygget et grundmuret Huus til trende Arrest-Værelser. Af Omkostninger paa begge disse Bygninger har Nykiøbings Bye betalt 1/3 Deel og Dueholms Amt 2/3 Deelee. Byens Øvrighed har, ligesom i andre Kiøbsteder, før her været Borgemester og Raad, ja man finder undertiden i de ældre Tider, at der paa én Gang i Nykiøbing har været to Borgemestere og syv Raadmænd. Nu er her alene en Byfoged, som tillige er Herredsfoged over begge Morslands Herreder, og en Byskriver, som tillige er Herredsskriver.

Magazin. I Nykiøbing er et Magazin-Huus, hvorudi det Kongelige Skatte-Korn af Dueholms Amt aarligen indlegges, indtil det igien til sit bestemte Sted udskibes.

Prestegaard. Sognepresten her skaffer sig selv Bolig. Men at der før har været Preste-Residentz, det viser et Brev af 1560 hvorved Kong Friderik II efter Byens Brand skienker Borgerne i Nykiøbing den Grund som den afbrændte Provstegaard stod paa, der at lade bygge en Prestegaard, til en Residentz for da værende og efterkommende Sogneprester. Denne Provstegaard var uden Tvil den Gaard, som Provst Henrik havde eiet, og ved 1502 skienket til de 14 Nødhielperes Alter i Hellig Aands Capel, og som næst synden til den Hellig Aands Gaard og norden til Prestegilde-Huus, som Bispen 1527 havde i Være af Klosteret. Denne Gaard havde i meget ældere Tider tilhørt Ridderen Hr. Peder Siælendsfar, men efter Reformationen kom iblant det geistlige Gods udi Kongens Være. Af Byens Sogneprester har en opnaaet 50. Aar i Embedet, nemlig Hr. Jacob Holm, som kom til Kaldet 1613 hvis Søn M. Peder Holm blev Assessor Consistorii og Lector Theologiæ i Christiania.

Indvaanerne i Nykiøbing, med Tienestefolk og Børn over 12 Aar beregnes til 392 Mennesker, og udgjør 138 Familier, som ere: En Sogneprest, en Capellan, en Chor-Degn, en Organist, en Klokker og graver, en Byfoged, en Byskriver, en Apoteker, en Chirurgus, 14 á 16 Kiøbmænd som tillige bruge Jord, 43 andre Jordbrugere, 21 Skibsfolk, 18 Handverker, 24 som bruge Tapperie og anden Huus-Næring, 21 Daglønnere, de øvrige ere fattige Folk som leve af Byens Almissee. Handverkerne ere disse:

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

Bager	2	Skomager	3
Farver	1	Skrædere	2
Feldberedere	2	Smed	1
Glarmester	1	Snedkere	2
Handskemager	1	Parykmager	1
Muurmester	1	Tømmermester	1

Handel. Byens Handel drives med Korn, fede Varer, Lerreder, og andre Landets Producter, hvormed de fare til Norge og Kiøbenhavn, og derimod føre tilbage Tømmer, Bredder, Jern, Kakkelovne, Steenkul, Hør, Hamp, og andre grove Varer, som de afsette til Landboerne. De fare og til Aalborg med adskillige Varer, og hente derfra tilbage Specerier og ordinair Allen-Kram. Denne Byes Handel og Nogocie har tilforn været i meget bedre Stand end nu, hvortil, foruden den gode Havn og Søefarten, har været disse Aarsager, først at Byen havde endeel formuende Borgere som kunde befordre Farten, dernæst at Byens Borgerskab nøie har holdet paa deres Privilegier, og ikke taalt eller tilladt, at enten Aalborger-Mænd eller andre, med Varer at op- eller nedføre, maatte anlegge med deres Skib og Gods andensteds end i Nykiøbings Havn, hvilket meget har hemmet Landprang og hvad ellers kunde fornærme deres Handtering og Næring; Endelig, som det er omflødt Land, er Bonden nogenledes nødt til at sælge sine Varer her til Kiøbstedmanden. Men Proprietairerne har Frihed at lade udskibe deres Varer paa de nærmeste Lade-Steder og som ligge dem beleiligst.

Havn og Skibsfart. Byen har en beqvem Havn til sine Skibe, som nu ere 5 Søe-Fartøier og 3 Fiord-Fartøier. Men Søefarten er ikkun til liden Fordeel for Eierne, der maae underholde Skibsfolkene for en heel Sommer, og ikke kan gjøre uden én eller i det høieste to Reiser paa Kiøbenhavn og Norge, formedelst at Skibene maae ligge for Løgstørs Grunde 3. 4. 5. Uger paa deres Hen- og Hiem-Reiser, inden de efter deres Tour kan blive overlossede, som vel e4r den største Aarsag, at Handelen og Næringen er ringe, og at Byen, ere af- end tiltager.

Fiskerie. Fiskeriet her til Byen har før været bedre end nu, og tildeels været Aarsag i, at Nykiøbing har været anseet for er af de beste og letteste Leve-Steder i Jylland. Nu falder her kun ringe Fiskerie, og kan ikke andet end være lidet, da ingen Dræt-Steder gives for Nykiøbings Land. Somme Aaringer ere til Byen tvende Sild-Baade, og somme Aar ikkun én, som bruges alene en Tid af Vinteren. Om Sommeren ere her et par Selskaber, som bruge smaa Kroge, hvormed fiskes Aal, Aborrer, Skaller, samt nogle Øreder og Helt.

Mark-Jorde. Et af Byens beste Nærings-Midler er deres tvende Korn-Marker, nemlig Indmarken og Udmarken, som staaer i Matrikelen for 47 Tønder 2 Fierdingkar og 1 Album Hartkorn, og bruges til Sæd af Rug, Byg og Havre. Agrene kiøbes og eies af dem af Indvaanerne, som det kan formaae, nogle ere henlagte til offentlige Stiftelser. Byen har og god Fællod og Overdrev, hvorpaa kan græses 100 Stykker Fæes-Hoveder, hvilke og kan fødes om Vinteren af Byens Avling. Ved Byens Privilegier er forhen erindret, hvad Vedtægt dens gamle Indvaanere 1460 gjorde om deres Mark-Jorde, og at Kong Christian I. Havde givet til Byen deres Jord og Vettels Mark Anno 1438 blev der ved Sandemænd giort Markeskiel imellem Vettels Mark, Biørndrops Mark, Tøtze Mark, Bosttorps Mark og Rolstrop Mark. Ikke desmindre laae der dog siden stedse Disputer imellem Dueholms Kloster og Nykiøbings Borger angaaende adskillige af deres Mark-Jorde og Eiendome.

Kalksteen. Byen ligger under en høi Bakke, som indeholder Kalksteen, desuden er her og i Nærheden godt Leer. Saa at her kunde anlegges et Tegl-Verk og Kalkbrænderie, i fald her var Forraad paa Ildebrændsel, men af Træe-Ved har Landet intet, og Tørv alene til Fornødenhed, foruden lidet Lyng.

Consumption. Byens Consumption er under aarlig Forpagtning, og har været 1758. 912 Rdlr. 1761 1070 Rdlr. 1764 900 Rdlr, og 1767 900 Rdlr. aarlig.

Marked. Her er ingen ordentlig Torvedag, men et aarligt Marked holdet i Nykiøbing den 26 september, hvorved nogle Galanterie-Kræmere, Haderslev-Folk og Skærslippere indfinde sig.

Dueholm. Dueholm Kloster, som ligger tet hos Byen og i Sognet, har før haft sin egen Kirke, som længe siden er øde, men Rudera deraf sees endnu. Klosteret er nu alene en ordinair Sædegaard, og bliver siden iblant de andre Herregaarde beskrevet.

I. Synder-Herred.

1. Nykiøbing Sogn (a). Nykiøbing Kiøbsted. Dueholm Kloster Hovedgaard. Dueholm Mølle. Rolstrup Gard.
2. Løderup Sogn (b), Annex til Nykiøbing. Løderup Bye. Gresborg. Fridsøe Bye. Trelleborg. Fridsøe Bye. Trelleborg. Frysbrønd Bye. Legind Bye. Farup Bye. Korup Bye
3. Elsø Sogn (c), Annex til Nykiøbing. Elsø Bye. Tauborg Gaard.
4. Lørslev Sogn (d). Lørslev Bye. Vitterup Bye. Skadborg. Høiriis Hovedgaard.
5. Ørding Sogn (e), Annex til Lørslev. Ørding Bye. Hadegaardene. Storup Bye. Storupgaard. Aarbek Mølle. To Eensted-Huse kaldet Prostrup.
6. Blidstrup Sogn (f), Annex til Veirslev. Blidstrup Hovedgaard. Molsgaard. Movtrup Gaard. Gammelbye. Gammelgaard. Nøraae Gaard. Emb Bye.
7. Veirslev Sogn (g). Veirslev Bye. Kalundborg. Nør- og Synder-Vandmøller. Prestegaarden. Vils Bye. Vilsgaard. Viborggaard. Veirslevgaard.
8. Frøslev Sogn (h) Frøslev Bye. Frøslevgaard Hovedgaard. Anderup Bye.
9. Mollerup Sogn (i), Annex til Frøslev. Mollerup Bye.
10. Øster Assels Sogn (k). Øster Assels Bye. Lundhovedgaard. Sillerslev Bye.
11. Vester Assels Sogn (l), Annex til Øster Assels. Vester Assels Bye. Mydom Mølle.
12. Ovtrup Sogn (m), Annex til Tebring. Ovtrup Bye. Damsgaard Hovedgaard. Fillerslev Bye.
13. Rested Sogn (n), Annex til Karbye. Rested Bye. Sindbjerg Bye. Sindbjerggaard Hovedgaard.
14. Rakkerbye Sogn (o), Annex til Tebring. Rakkebye. Blaaborg en Ensted-Gaard. Nør-Mølle
15. Tebring Sogn (p). Tebring Bye. Votborg en Eensted-Gaard.
16. Hvidbjerg Sogn (q), Annex til Karbye. Øster Hvidbjerg Bye. Hvidbjerggaard. Vester Hvidbjerg Bye. Eistrup en Eensted-Gaard. Glomstrup Hovedgaard. Synder-Mølle
17. Karbye Sogn (r). Karbye. Ørndrup Hovedgaard. Ager Bye. Næs Bye. Torp Bye.

- a) Nykiøbing Bye og Kirke er foran beskrevet. Vand-Møllen, som ligger imellem Byen og Klosteret, heed fordum St. Jørgens Mølle af St. Jørgens Huus og Capel som derved havde

staaet. Den kaldes og 1481 Sancti Johannis Mølle, fordi den hørde til St. Johannis Kloster Dueholm. Den Odde eller Længde, som løber ud med Fiorden fra Byen og Klosteret, kaldes Rejshammer. Rolstrup har i Kong Valdemars Tid tilhørt den bekiendte Ridder Hr. Niels Bugge, han gav Hr. Saxe Pedersön Rolstorp til Medgift med sin Systerdotter Frue Catharina, som siden i hendes Enkestand solgte Gaarden 1389 til Hr. Ebbe Strangesön, hvis Enke-Frue Elena 1407 gav den til Dueholm Kloster for Siælemesser. Denne Gaard har siden adskillige Adelsmænd hart i laan og leie af Klosteret, saasom Peder Claussön i Rolstrup Væbner 1481. Lars Rekhals i Rolstrop Væbner 1501 1512.

- b) Navnet skrives i gamle Skrifter Lyddorp, Ludrop og Lydrop. I Kirken er et Eptaphium over Capitain Johan Michael von Hausen til Storupgaard, født til Wittenbeg 1666 tiende Kongen i Danmark 48. Aar fra gennem af, døde 1730. Ved Kirken er Mynster-Plads for Land Soldaterne. Fridsøe findes 1447, skrevet Frethsbøgh. Rorup nævnes 1421 Villa Kordrup in parochia Lyddorp. I Sognet er Øster-Mølle, Vester-Mølle og Mellem-Mølle. Ligeledes Legind-Veile, og Salling-Sund hvor Færgestedet er fra Mors til Salling. Ey Document af 1432 nævner Medelste Mølnedam i Lyddrup, et andet af 1435 Lyddrop Bisgaard, som maae have været en Gaard Biskopen tilhørende. I Sognet er en dyb Dal med et rindende Vand udi, hvor fortælles at have staaet en Gaard som skal være siunken.
- c) Paa en Steen, som tilforn har siddet i Taarn-Muren, men nu ligger paa Jorden under en af Klokkehusets Stolper, findes med Rune-Bogstaver dette Navn Thrvidt. Imellem Elsøe og Frysbrønd ligger tre Høie, som kaldes Ting-Høie.
- d) I Kirkens vestre Ende er en Begravelse med Døre for og et Epitaphium uden Inscription, derudi tvende Marmors-Kister, hvori hviler Conferentzraad Povel von Klingenberg til Høiriis og Blidstrup, og hans Frue Ulrica Augusta von Spekhan. I Choret ligger en Ligsteen over Junker Peder Hein, fød i Moskov og død paa Høiriis 1750 52 Aar. Paa Altertavlen staaer Bovel von Klingenberg og hans Frues Vaabener 1698. Her findes og 19 Skilderier om Christi Fødsel, Lidelse og Død, givne til Kirken af Conferetzraadinde von Klingenberg. De første Evangeliske Prest Hr. Jens havde været Munk i Dueholm Kloster. Under Høiriis Hovedgaards Taxt ligger Lille-Riis Mølle, og Nebel Smidie. 1430 skødede Niels Bomöwe Nebel og Nebelfang i Lørslev Sogn til Dueholm Kloster. Ved Fiorden er et Fiske-Sted kaldet Gammeløer, men ingen Huse.
- e) Ørding findes 1445 skrevet parochia örthing og 1490 Ørtinghe. I Alter-Bordet fandtes 1681 som da værende Sogneprest Jens Michaelsen Tebring i Kirkebogen har antegnet, et hul udhugget, og deri en liden Blye-Æske, hvori havde været Reliquier af de 11000 Jomfruer, derhos en Pergaments-Seddel med disse Ord paa: Reliquiarium XI. Mille virginum, men samme er nu borte. Heraf sluttes, at Kirken forud har heddet de 11000 Jomfruers Kirke. I denne Kirke er forud bleven begravet en Adelsmand Niels Simonsön til Veierslevgaard og hans Frue Anna Hög, ligeledes Sören Hög til Storupgaard med sin Frue Kirsten Simonsdotter. Storupgaaard, en Enstedgaard, har siden tilhørt Capitain von Hausen, som døde 1730 og efter ham Junker Post, derved er et stort Hul kaldet Storup-Hul, og en lang Dam kaldet Storup Dam. Paa Storup Mark er en Høi med nogle store Steene paa, kaldet Troldstuen. 1445 nævnes en Gaard i Ørding kaldet Hyllægard.
- f) Navnet skreves 1457 Blixtorp. Kirken ligger ved Herregaarden Blidstrup, men er ingen Bye derved. I Kirken er under Taarnet en Begravelse, deri hviler Etatsraad Friderich Christian von Klingenberg til Lund, Bildstrup og Glumstorp, død 1750 46 Aar. Gaarden Movtrup ligger til Vidstrup, men har i gamle Dage været eiet og beboet af Adelsfolk, af hvilke man

finder Anders Mogenssøn i Movtorp 1474. Hans Søn Jens Anderssøn af Movtorp Væbner 1495. Denne solgte og skødte 1503 sin Gaard Mowtorp udi Mors i Blidstrup Sogn til Biskop Niels Friis i Viborg, med saa Skiel, at han skulde beholde den til laan og leie af Biskopen. Her er en Aae, som kommer fra Assels, og nogle smaa Busker kaldet Blidstruplund.

- g) Navnet findes 1420 skrevet Wethersløf. Ved Kirken er Mynstre-Plads. I Veierslev er en Gaard kaldet Ballegaard. Veierslev-Bakker og Veierslev-Hede ere bekiendte i dette Sogn. Her er og en liden Høi, hvorved om Foraaret er holdet et Marked med Heste, Fæe, Lerred, Træskoe og andet. Ved Vils, som i gamle Breve skrives Wylsæ og Vilse, ere mange Høi, som kaldes Vils-Byting. Veierslevgaard har fordum været en Herregaard, som Kong Hans 1480 tildømte Niels Krabbe fra Biskop Jep i Børlum, er nu en stor Bondegaard og beboes af Bønder. I Veierslev Sogn har fordum været en Gaard kaldet Syøborg, som Severin Vinter 1457 iboede, og skyldede aarlig to Pund Korn og et Pund Smør.
- h) I Kirken er en Tavle over Jomfrue Johanne Hvidfeld, Otte Hvidfelds til Frøslevgaard og Frue Anne Kaases Dotter, død paa Leerbek 1582 i sit fierte Aar, med hendes Fæderne og Møderne Vaabener. Ved Frøslevgaard er et stort Kier, kaldet Frøslev-Kier, hvorigenennem gaar en stor Aae, som adskiller Synder- og Nør-Herreder. Der er og en stor Bakke, hvoraf høres tredobbelt Echo og sees 27 Kirker i Mors, Thy og Salling. Under Bakken er en stor Rør-Busk, hvorved har været en Mølle og en Smidie. 1141 nævnes Peterus Nicolai de Androp, som synes have været en Adelsmand, der har boet i Byen.
- i) Kirken kaldtes fordum St. Annæ Kirke. Imellem Mollerup og Ovtrup findes i Heden en saa kaldet Hellig Kilde.
- j) Ingen j
- k) Kirken er ziret med Taarn og heed fordum Vor Frue Kirke. I Choret findes Gravskrifter over disse Stedets Sogneprester, Jörgen Lavridsøn død 1599. Laurids Jenssøn død 1601. Povel Nielsen Foss død 1601. Hans Jensen Paludan død 1602. Et Epitaphium, som Sognepresten Rasmus Jensen Kotte ved 1625 har ladet opsette over sin Familie. Under Taarnet er en aaben Begravelse, hvori hvile nogle af de forige Prester, derhos en Tavle, opsat af Provsten Gravers Christensen over hans Hustru Mette Budtz som døde 1696. I Sognet er Sillerslev Krat, og Sillerslevøre et lidet Fiskerleie. I et Document af 1520 skrives Navnet Seritzløf Bye og Seritzløssøør.
- l) Navnet findes 1388 skrevet Wesihær-Essels. Kirken kaldedes fordum St. Mikkel-Kirke. Ved Mydom Mølle er en stor Veile, som man skal over til Assels.
- m) Ovtrup skal, efter Tradition, egentlig hede Ovetorp eller Ogetorp af en Mand ved Navn Ove eller Oge, som i Oge-Høi der norden for Byen, et lidet Stykke fra Damsgaard ligger begravet. En lige saadan rund Jordhøi ligger strax vesten fra Kirken kaldet Mands-Høi. Eller nævnes og Sognet i et Document af 1422. Ophorp og deri de Bye Fiældersløf, hvilken i andre gamle Breve og kaldes Falleslef, nævnes ogsaa nu Fialleslev. I Ovtrup Kirke er fordum bleven begravne Niels Kaas til Damsgaard og hans Frue Karen Friis, ligesaa Frands Dyre til Damsgaard og Frue Kirsten Mogensdotter, men Gravene ere tilkastede med Jord. Af de sidste Damsgaards Eiere ere her og begravne, Oberste Matthias Rosenörns første Frue, Capitain Andres Ring, og Niels Hansen, men alle uden Gravskrifter.
- n) Navnet skrives Ræsted 1464. I Sognet er en Hede kaldet Rested-Hede.
- o) Anno 1558 bevilgede Kong Christian III. At, efterdi Rakkebye Kirke var bestemt at skulle ødelegges, og Sognemændene beklagede, det vilde være dem for besværligt at søge nogen

anden Kirke, da maatte Sognepresten, paa det der hver Søndag kunde holdes Guds Tieneste i alle tre Kirker, holde sig en god Capellan, som skulde boe i Rakkebye Prestegaard, og til hvis Underholdning Konge-Tiende af dette Sogn blev lagt.

- p) Navnet skrives 1424 Tæbering. Anno 1573 har Kong Friderik II. bevilget, at Sognepresten i Tebring Anders Mortensen, for hans Prestegaards Ringheds skyld, maatte derforuden nyde og beholde for sig og Efterkommere en Kirkegaard der i Byen, som Lænsmanden i Aalborg Erik Podebusk havde udlagt hannem, og hvoraf han skulde yde og give Landgilden til Tebring Kirke og Herligheden til Kronen, dog maatte han ikke udvise Bonden imod hans Villie. I Sognet er en Stampe-Mølle. Votborg skal i gamle Dage have været et Herresæde, og sees endnu Rudera af Vold og Grave som har været deromkring, Gaarden skal have Navn af det vaade Kier og Morads, som den ligger udi.
- q) I Kirken er en Begravelse, hvori staaer Ritmester Georg Arnoldus von Post til Glomstrup og hans Frue Helvig Brokenhuus. I Sacristiet forvares en forgyldt Messing-Plade 8 Tommer høj og 10½ lang, som før har hængt i Choret, med Iver Gröns Fæderne og Møderne Vaabener og hans Døds Aar 1591 samt det Bibelske Sprog: Jeg veed at min Frelser lever &c. Han var sidste Mand af Slegten, og har eiet og beboet Hvidberggaard der i Sognet. Under Taarnet har været en muret Grav, hvori Mogens Kaas til Glomstrup og Hans Frue Ingeborg Kaas Emmeksdotter er begravet 1622. Ved Eistrup, som for 30 Aar siden tilhørte Lars Bugge, er en liden Vandmølle. Af Fiorden gaaer en Vig ind til Glomstrup, kaldet Glomsvig med godt Fiskerie. Markskielings-Huus ligger under Glomstrups Hovedgaards Taxt. Kasten-Kier ligger imellem Glomstrup og Hvidberg Mark.
- r) Karbye heed fordem Kaelbye. Kirken er prydet med Spir, og ligger lige over for Heltborg Kirke i Thy; her findes, ligesom ved Heltborg nogle store Steene, tildeels med Huller og Merker af Fingre i, som Morslands Karle og Thyelands Helte skal, efter gammel Tradition, have kastet over Vandet til hverandre. Kirkens Altertavle er af Bildhugger-Arbeid, given 1690 af Provsten Mads Skytte, som og har ladet opsette paa nørre Side i Choret et Epitaphium over sin Hustrue Johanne Jörgensdotte som døde 1672 34 Aar. Paa syndre Side i Choret sees en Tavle med Presternes Navne efter Reformationen. Over Chorsdøren staaer et smukt Crucifix med Aaron ved den ene og Moses ved den anden Side. Paa de øverste Stole staae Thomas Kaases og Anne Winds Fæderne og Møderne Vaabener. I Kirken har været tvende aabne murede Begravelser, af den ene ere Kisterne henfaldne og i Jorden nedsatte, den anden er med Jord tilkastet; I den ene udi Choret har været begravet Mogens Kaas til Ørndrup, Kong Friderik II. Køgemester, og hans Søn Jens Kaas til Øregaard eller Frøstrup, død på Ørndrup 1609. I den anden udi det syndre Capel har været begravet Thomas Kaas til Ørndrup død 1681 hans Frue Anne Wind død 1683 deres Søn Jörgen Kaas død 1649 ligeledes Valdemar Skram, og hans Frue Kirsten Kaas til Ørndrup, samt deres to smaa Børn. Ager er en liden omflødt Øe i Limfiorden. Ved Næs er Sunder eller Færgestedet over til Thy, kaldet Næs-Sund. Igiennem Karby løber en Bek. I Sognet ere disse eenlige S??? Marken, Veirmølle et lidet Sted, Bekken en Haard, Kibsgaard to Gaarde. I Sognet er en Bakket kaldet Varbjerg, og paa Ørndrup Mark en stor Bakke kaldet Lovbjerg, hvor der menes, at den i gamle Viser omsiungen Hr. Lovman er begravet.

II. Nørre-Herred.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

1. Sundbye Sogn (a), Annex til Solbjerg. Sundbye. Bekkehøi. Vilsund Boel. Faartoft Bye. Krogsgaard. Klitgaard. Overgaard.
 2. Solbjerg Sogn (b). Solbjerg Bye. Bassehauge. Mellem-Jølby. Jølbygaard.
 3. Skallerup Sogn (c), Annex til Dragstrup. Skallerup Bye. Torup Bye.
 4. Dragstrup Sogn (d). Dragstrup Bye. Vester-Jølbye.
 5. Galtrup Sogn (e). Galtrup Bye. Tøving Bye. Ullerup Hovedgaard.
 6. Øster Jølbye (f), Annex til Galtrup. Øster Jølbye.
 7. Flade Sogn (g) Fladebye. Nandrup Hovedgaard. Lille Randrupgaard.
 8. Bierbye Sogn (h), Annex til Alsted. Bierbye. Gulderup Bye.
 9. Draabye Sogn (i), Annex til Flade, Synder Draabye. Bukkhauge.
 10. Sierslev Sogn (k). Seierslev Bye. Hesselberg Bye. Skrandrup Bye. Søe Hovedgaard. Nørre Draabye Skierbek. Hanstholm. Feggeklit en eenlig Gaard. Skaregaard. Dybdal Gard.
 11. Eierslev Sogn (l), Annex til Seierslev. Eierslev Bye. Vester Hunderup Bye. Øster Hunderup Bye.
 12. Jørsbye Sogn (m) Annex til Seierslev. Jørsbye. Jørsbygaard.
 13. Alsted Sogn (n) Alsted Bye. Skarum Bye.
 14. Erslev Sogn (o), Annex til Tødse. Erslev Bye.
 15. Tødse Sogn (p). Tødse Bye. Vodstrup Bye. Hyldig Gaarde. Biørndrup Bye. Liunggaard.
-
- a) Sundbye har Navn af Sundet Vildsund der i Sognet, hvor man oversættes til Thye. I den syndre Kirkemuur er udvendig paa langs indsat en Kampesteen, 7 Fod 6 Tomer lang, 1 Fod 6 Tommer bred, paa samme er udhuggen en lang Figur med en Halvmaane for den ene og et Kors for den anden Enge, og derhos de Bogstaver N. E. Paa samme Steen skal staae en Inscription med Munke-Skrift, som viser, at Hr. Gislav Toes og Margrete Toes ligge der begravne, see Marm. Dan. Tom. II. pag. 265. I denne Kirke er fordum bleven begravet Niels Andersen til Overgaard med sin Frue Anne Spend, ligeledes Mads Pors til Overgaard og hans Frue Inger Spend.
 - b) I Solbjerg Kirke ere fordum begravne: Niels Kaas til Jølbygaard, hans Frue Maren Dyre, Erik Kaas til Jølbygaard, hans Frue Kirsten Abildgaard og Karen Mogensdotter Juul. Ved Prædikestolen hænger en liden Træ-Tavle, 1 Fod 11 Tommer lang 16½ Tommer Bred, hvorpaa staaer malet et adeligt Vaaben holdet af tvende Løver og derunder: Lars Reckhals, Jerik Rekhals. Den sidste Erik Rekhals ligger med sin Frue og deres Børn her paa Kirkegaarden begravet, Graven er kiendelig af en større Forhøining end de andre. Disse tvende Brødre har boet paa Bakkehauge i Solbjerg Sogn, of Lars Rekhales, Enke-Frue Cecil Pedersdotter til Bassishaffue nævnes 1539
 - c) Skallerup nævnes 1408 Scaldorp, holdes for at have Navn af skaldet Torp, fordi Egnen der fordum skal have været bar og uden Skove, og et slet Kornland. I gamle Breve nævnes Tuelsgaard i Skallerup Sogn i Mors.
 - d) Dragstrup skal have Navn af at drage Fiskedræt, thi der siges fordum at have været got Fiskerie. Ved Kirkegaarden er en Kilde kaldet Magdalenæ Kilde, hvis Vand fordum holdtes got for svage Øien, man slutter, at Kirken før har hedet Mariæ Magdalenæ Kirke. Presteboligen blev 15550 med Kong Christian III. Bevilling forflyttet fra Skallerup til Vester-Jølby, hvor Presten endnu boer. I Vester-Jølby var fordum en Hovedgaard kaldet Digisende, som tilhørte Dueholm Kloster, og som Klosteret 1435 forlænedes til Brun Erik en

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

Adelsmand. Ellers nævnes Frue Maren af Digisende, som 1433 gav alt sit Gods i Vester Jølby til Klosteret. Paa Marken ved Vester-Jølby his Fiorden sees en stor Steen paa andre Steene ophøiet, kaldet Visti-Stool, hvorpaa Indbyggerne, efter gammel Tradition, i Hedenskabet skal have ofret til en Afgud Visti.

- e) Galtrup menes at have faaet Navn af en Mand som først boede der navnlig Galte, og kaldes Galtens Torp. Ellers findes Navnet i gamle Breve skrevet Goldrop og Galdorp, 1408 nævnes Tøfning i Galdorp Sogn, og 1422 Villa Töwingh in parochia Galtorp. Paa Kirketaarnets syndre Side er udi den anden Rad af Qvadersteenene i en Steen over 3 Alne lang udhugget et Kors, men den Skrift, som har været derhos, er nu aldeles ulæselig. I den tredje Rad sidder og en 3 Fod 8 Tommer lang Steen og 18 Tommer bred, hvorpaa et gammelt Slag Sverd er udhugget. Paa Alteret store Mesing-Lysetager, givne af Albret Vind til Ullerup. Den røde Fløiels Messehagel given af Sivert Brokenhuus til Ullerup og hans Frue 1649. Kirkens Kalk er forgyldt og antique, paa Foden staaer med Munkeskrift, Dominus Johannes Petirsøn de Vldrop, men med bagvendte Bogstaver. Neden i Kirken paa Nordre Veg hænger en gammel Altertavle, hvorpaa tvende Vaabener og Aarstal 1584. I Kirken har før været en muret Grav, hvori ere begravne, Albret Vind til Ullerup og hans Frue Ellin Glambek, samt Sigvard Brockenhuus til Ullerup liden Dotter Dorthe Brockenhuus. I Galtrup har i gamle Dage boet Adelsfolk, af hvilke nævnes Peter Mogenssøn af Galdrop Væbner 1419 1442.
- f) Jølbye menes at have Navn af Joller eller smaa Baade, som der brugtes i gamle Dage, da Fiorden gik ind imellem begge Jølbyer og igienem Dragsmunden ud ad Grunde- eller Gullerups-Strand, men nu findes der alene smaa Aaer, Kier og Enge, og tildeels tørt Land, hvor den store Aegang tilforn har været. Et Document af 1412 nævner Julby østen Aa, og et andet af 1433 Wester Julby. Ved nordost Hjørne af Kirken er en Forhøielse af Jord, kaldet den hellige Grav, hvor en Munk skal være ihjelslagen, og megen Overtroe der indtil nyere Tider begaaet.
- g) Flade har Navn deraf, at Byen er bygt paa det Flade imellem mange høie Bakker og dybe Dale, som den er omringet med. Ellers findes Navnet skrevet 1433 Fladuff og 1408 Fladhwich. Kirkens Altertavle er bekostet 1701 af Ritmester Oluf Krabbe til Bierre og Randrup og Frue Sophie Giedde. Paa Klokken læses denne Munkeskrift: Alpha & O, Deus & homo, O Rex Gloriæ Christe, Venj cum pace, Anno Domini M.C.D.L.XXX VI. I Kirkens vestre Ende sidder i Muren en Steen med tvende udhugne Menneske-Amsigter. I den syndre Muur mod den østlige Ende er indsat en Kampesteen, hvorpaa er udhuggen en Kalk og tvende Nøgler og derhos: Obiit MCDL Stephanus Sacerdos. Mod den vestlige Ende paa samme Side sidder i Muren en meget gammel og lang Kampesteen, hvorpaa et Kors er udhugget og derunder det Navn Thole. I Flade Kirke er fordum begravet Peder Winter til Randrup, saa og Jomfru Helvig Kaas. Iblant Flade Bakker i en Dak, nogle Agre norden fra Kirken, findes en hellig Kilde, kaldet St. Margretes Kilde, som fordum skal have hiulpet mange, strax derved skal denne St. Margrete være begravet, som paa sin Kirkevei der skal være ihjelslagen. Formodentlig har Kirken og før hedet St. Margretes Kirke. Salgier-Høi, en meget stor og rund Jord-Høi der i Sognet østen for Kirken, skal i Søe-Kartet være antegnet og tages til Merke af de Seglende i Vesterhavet. Den første Prest i Flade efter Reformationen heed Jens Pippendiefl.
- h) Byens rette Navn er Biergbye, af de Bierge eller Bakker, som den ligger paa. Paa Kirkegaarden mod Sydvest for Kirken ligger en lang haard Kampesteen, hvorpaa staaer udhugget et Kors og derover Tufo Sacerdos. Denne Tufo eller Tue berettes at have været

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

Munk i Dueholm Kloster, men blev den første Prest efter Reformationen til Alsted og Bierbye og lærde Lutheri Catechismum for Menigheden. Paa Klokken, som hænger i en Klokke-Stabel, staaer det Aarstal M.CD.LXXXIII.

- i) Paa Prædikestolen i Draabye Kirke læses: Anno 1590 lod Frue Maren Lykke til Skaregaard denne Prædikestuoll opsette, derhos staaer hendes Vaaben, smat Vincentz Rosenkrandses Navn og Vaaben.
- j) Ingen j
- k) I Seierslev Kirke ere begravne, Sivert Brockenhuus til Ullerup, Peder Henrichsen Mylting til Søe 1663, Claus Unger og Barbare Galt til Søe 1678. Agneta Kaas til Fæklit 1688. Her har før været en muret Grav, hvori har staaet Claus Kaas til Søe, og Frue Regitze Westenie Otte Kaases til Randrup, men samme er længe siden tilkastet. Her findes et Epitaphium over Provst og Sognepresten Knud Olufsen Thisted som døde 1685, hvis Dotter fik hans Eftermand Herr Jens Ibsen Vidsted. Paa øverste Qvindestool staaer Lykkes og et andet adeligt Vaaben med de Bogstaver M.L.I.D. 1587 Paa Klokken læses Anno 1685 gosch mich Borchard Gelgisser. Paa Kirkens vestlige Muur staaer et Hoved udhugget med Knebelbart og Tungen ud af Munden. Paa Taarnets nørre Side et mindre Hoved i Steen, som skal være den første Lutherske Prestes Herr Lars Winters Ansigt, i hvis Tid Taarnet siges at være tilbygget, han var her Sogneprest i 14 Aar og døde 1550. I Seierslev Kier bleve 1650 fundne tre Steene af Figur som Sverd og skarpe til begge Sider, hvorom see Ol. Epist. P. 111. I dette Sogn er Feggesund, som er Færgested imellem Mors og Hanherred, og en Miil over. Derved ligger en stor og lang Bakke, at meget regulair og smuk Anseelse omtrent 24 Alne høi, kaldet Fegge-Klit, som seer ud som en stor nye Fæstnings-Vold, paa Siderne allevegne begroet med Græs, men oven paa ganske jevn og saa stor Plads, at der kan faaes 30 Tønder Rug. Paa samme Klit har Kong Fegge, som hos Sax. Gramm. Heder Fengo, i de hedenske Tider haft sin Bolig, og har endnu baade Sundet og Klitten af hannem deres Navn. Hans Grav, som og og der oven paa endnu findes, men uden Ophøjning, er i en aflang firekant 9 á 10 Skrit lang og halv saa bred, ganske skal og nedsunken, den skal for omtrent 60 Aar siden være opgravet og deri fundet et Sverd. Denne Klit strekker sig fra Syd til Nord, og gjør ligesom et Promontorium imod Limfiorden. 1547 finge Kongens Bønder og Tienner i Hesselbiereg og Eysersløf Kongelig Majsts. Brev ad gratiam paa Feggeklit og Torsmark i Mors at beholde til deres Bye til Fægang, dog deraf at give ½ Tønde Smør og ½ Læst Havre, og det at yde paa Hald. I Hesselberg har 1422 boet en Adelsmand navnlig Niels Kiirt.
- l) Anno 1510 mælte Kong Hans et Markeskiel imellem Eysersløf og Hesselberg Mark døbt og magtløst, som Michel Bertelsön i Ersløf havde ladet gjøre, fordi det var gjort Biskop Niels Stygge til Skade, medens han i Rigets Ærende var forhindret.
- m) Navnet skrives i gamle Breve Jørsbod. Jørsbygaard har i gamle Dage været beboet af Adelsfolk, af hvilke nævnes Erik Kiid i Jørsbod Væbner 1424 1439.
- n) Navnet menes fordem have været Adelsted. Her i Sognet har i gamle Dage været en Art af et Slot, kaldet Alstedvold, som Kong Erik af Pomern skienkede Peder Pykstrud, men blev brændt af Henrik Skarpenberg, som derover forbrød sit Gods til Kronen. I Skarum Bye er Prestegaarden, hvor Sognepresten boer. Denne Byes Navn skrives i gamle Documenter Skarm, Skarem, og Skam, og har der fordem boet Adelsfolk, af hvilke ere forekomne, Jens Mortensön af Skarem 1422. Johannes Petri de Skarm 1490 og Thomas Eskilsön i Skarum

Væbner 1502. Paa Kirkegaarden ligger en Gravsteen 6½ Fod lang og 2 Fod bred, hvorpaa staar et Kors og derover nogle Runebogstaver.

- o) Erslev skrives i et Document 1422 Etherslef.
- p) Navnet skrevet Thythzøf 1424. Thydzø 1454. Tøtze 1490 og Herr Niels af Thydzø nævnes 1422. Paa Kirkens Kalk læses paa Foden denne Skrift: Anno 1696 forærede Henrich Gyldenstjerne og hans Frue Anna Heilvig Kula denne Kalk og Disk till Tødsø Kirke. I Choret ligger en Ligsteen over Herr Peder, som var den anden Lutherske Prest i Kaldet udi 52 Aar og Provst i Herredet 32 Aar. I Tødse har været en stor Gaard kaldet Tødsegaard, som forudum beboedes af Adelsfolk; Af disse vides, Peder Juul af Tøzø 1422 Povel Thorstensøn af Thødsø 1465 som var bleven adlet af Kong Erik af Pomern, Jens Bordssøn af Tøze Væbner 1480. Hans Enke-Frue Anne Povelsdotter af Tydzegaard 1481. I Wodstrup har og forudum boet Adel, iblant andre Svenning Andersøn af Wodstrup Væbner 1437. 1460 som var af den nationale Morsing Famile Winter. 1544 nævnes Trudh i Huldigde Konings Bonde. 1431 solgte Michel Andersøn Væbner til sin Broder Svenning Andersøn en Gaard i Tødse, kaldet Dættetbarnhave.

Af Herregaarde og andre stor Gaarden findes udi Dueholms Amt eller Mors Land efterfølgende.

Blidstrup, i Blidstrup Sogn Synderherred, er en gammel adelig Sædegaard, hvis Navn forudum blev skrevet Blixtorp. Paa Gaarden er en gammel Herregaards Bygning af Muur og Bindingsverk. Kirken ligger ved Gaarden. Af de gamle Eiére vides: Thorkil Jenssøn af Blixtorp 1407. Henrik Eriksøn Væbner. Hans Enke-Frue Karen Nielsdotter Krabbe af Blixtorp 1445 1457. De nyere have været: Peder Hansen Tanke. Conferentzraad Povel von Klingenberg til Høiriis. Hans Søn Etatsraad Friderik Christian von Klingenberg som døde 1750. Hans Enke fik siden Oberste Philip Gotfried Samiz go førde ham Gaarden til. Thomas Lund. Nu Christen Riis, som selv bruger og beboer Gaarden. Den var i Begyndelsen af dette Seculo nogen Tid ucomplet, men blev siden igien med Jordegods completeret. Hovedgaards Taxt 25. Tønder 4 Skiepper 3 Fierdingkar. 2 Album.

Damsgaard, i Ovtrup Sogn Synderherred, er en gammel Herregaard. Borgegaarden er med brede Grave og dybt Vand omringet, hvorover før har været Vinde-Broe til at optrekke. Baade Borge- og Ladegaardens Bygning er af Muur og Ege-Bindingsverk. Over en Dør paa Øxenhuset staaer i et Træ udhugget: Kast din omhoff pa Herren. N.K.K.F. 1591 som er Niels Kaases og Frue Karen Frises Navne. Eierne have været: Mogens Pedersøn af Dampsgaards Væbner og Frue Kirstine Clausdotter. I et Tingsvidne af 1436. siges han og hans Forældre at have haft Lynggaards Mark i rolig Hævd til Damsgaard i 73.Aar, han indvordede Damsgaard og Lynggaards Mark for en fri Enemerke 1456. Deres Dotter Frue Maren Mogensdotter havde Herr Ove Ovesøn, og efter hans Død besad Damsgaard endnu 1468 Thomas Jenssøn til Kaas og Damsgaard, af de Kaaser med Muren, og Frue Kirstine Glob, hannem tildømte Kong Christian I. paa Rettertinget i Skanderborg 1476. Lynggaard og Lynggaards Mark, som han havde indvordet til Damsgaard. Deres Søn Mogens Thomæsøn Kaas til Damsgaard Væbner 1515 døde i Aarhuus 1522. Det er ham, hvis døde Legem Kong Christian II. lod opgrave og hænge i en Galge paa Torget i Aars, og siden udføre i Marken i Heden-Jord, og tog alt hans Gods og Eiendom under sig og Kronen, hvorom Hvitfeldt p.1217 1252. Men Aaret efter 1523 log Kong Friderik I. ham igien optage og hederligen begrave i Sortebrødre

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

Kloster i Aarhus, og derforuden med Rigets Raad igien tildømde Frue Elline, Mogens Thomæsöns til Damsgaard Efterleverske, og deres Børn, hans Gaard og alt hans Gods og Eiendom. Deres Sønner Niels Mogensön Kaas og Erik Kaas har siden nogen Tid haft Gaarden i Besiddelse. Deres Syster Frue Kirsten Mogensdotter gift med Frands Dyre til Danmsgaard og Palstrup, skødede og gav 1574 efter hendes Mands Død Damsgaards Hovedgaard med Gods og Møller til hendes Broders Erik Kaases til Gielskov Børn. Af disse skrev Niels Kaas sig til Damsgaard 1587 i hvilket Aar bemelte Frue Kirsten Mogensdotter Gave blev af Kong Friderik II tildømt Anders Kaas til Gylsgaard, Niels Kaas til Damsgaard, Hartvig Kaas til Hørupgaard, Herman Kaas til Skovgaard, Jörgen Kaas til Gielskov, og deres Sydskende og Medarvinge Niels Kaas udkiøbte sine Sydskende, og blev alene Eier til Gaarden 1591. Hans Enke-Frue Karen Bilde besad Damsgaard endnu 1616. Hartvig Bilde, som havde deres Dotter Frue Anne Kaas, eiede Danmsgaard 1623. Deres Dotter Karen Bilde eiede Damsgaard 1652. Hun blev gift med Henrik Friis til Ørbeklunde. Hendes Systersøns Knud Gyldenstiernes Dotter Jomfrue Hylleborg Gyldenstjerne eiede Damsgaard 1698. Hun giftede sig med Major Christian Trolle, som 1703 6 Maji solgde og skødede Gaarden til Wilhelm Deichman. Han solgde og skødede 1704 2. April Damsgaard og Gods til Anders Winter. Han ved Skøde af 10. April 1709 solgde Gaarden til Oberst Matthias Rosenörn, hvis Enke-Frue Hedeveg Margrete Borneman til Aakier solgde Damsgaard 1729 9. April til Capitain Andreas Ring, som døde 1739. Ved Giftermaal med hans Enke Ingeborg Marie Jörgensdotter Glerup blev Niels Hansen Eier af Damsgaard. Han døde 1743 og hun giftede sig tredje gang med nu værende Eier Christen Nörbek, som selv bruger og beboer Gaarden. Hvad slet Tilstand Jordegodset i Mors var udi for 40 Aar siden, og i hvor ringe Priis, kan sluttes deraf, at Capitain Ring kiøbte denne Gaard, som med Gods og Tiender da var 408 Tønder Hartkorn, for 5000 Rigsdaler. Hovedgaards Taxt 26 Tønder 1 Skieppe 2 Fierdingkar. Mølleskyld 2 Tønder 1 Fierdingkar. Bøndergods 323 Tønder 6 Skiepper 2 Fierdingkar. Mølleskyld 2 Tønder 1 Skieppe. Tiender 97 Tønder.

Dueholm Kloster, i Nykiøbings Sogn Synderherred, er en frie og complet Sædegaard, som før har været et anseeligt og gammelt Munke-Kloster, hvoraf endnu endeel Rudera og gamle grundmurede Huse staaer, de øvrige i senere Tider opsatte Bygninger ere af Muur og Bindingsverk. Der har været en skøn Kirke, som for mange Aar siden er bleven øde og nedfalden. Der staaer endnu tvende grundmurede gamle Bygninger, hvoraf den ene bruges til Fæe- eller Svin-Huus, den anden til Material-Huus, begge har fordum været Capeller, og sammenhængende med Kirken, det ene paa Kirkens syndre Side, det andet paa nordre Side ved det østlige Hjørne. I det første Capel findes en muret Prædikestool og et Alter, hvorhos ligger en Ligsteen af hvid Marmor over en Prest, ved Navn Petrus Nicolai som er død 1505 midt paa Steenen læses med ophøiet Munkeskrift: Hie coram altari animarum & angelorum eft quotidiana celebratio fine omni oblevione in perpetuum, med den Inscroption yderst omkring Stenen begynder saaledes: Noster euratus Nicolai Petrus humatus efto sub hac petra, Deus hune perducatur in ethra MDV. Det øvrige er noget forsledt og uforstaaelig. Der har og i syndre Capel før været en anden skøn Steen over den berømte Frue Johanne Sappi af Asdal, med denne Paaskrift:

Anno Domini MCDL. Bis & X Sex,
Hanc petram Domina sculpi perfecit Helena,
Sub qva Johanna mater generofa sepulta,
Illius ex anno motis prostrate secindo.

Paa Steenen var tvende Vaabener, hvorover læsdes: *Armorum patris sunt hæc insignia matris*. Hvor gammelt Dueholm Kloster er, og af hvem stiftet, vides nu ikke. Men fra Droning Margretes Tid kan det documenteres, og bliver formodentlig noget ældere. Det var et Johanniter Kloster, eller *Sancti Johannis Hierosolymitani Orden*, som ogsaa kaldtes *Ordo Hospitalarius*, og havde sin Oprindelse fra tvende i Jerusalem forud stiftede Hospitaler til at imodtage Fattige og Pelegrime, hvoraf det ene var for Mandfolk, det andet for Fruentimmer, det første nævnet St. Johanni den Døber og det andet St. Mariæ Magdalenæ til Ære. Brødrene af denne Orden formerede sig sterkt, og finge store Privilegier, men matte ogsaa, naar Nøden gieldte, gaae med i Felten og forsvare det hellige Land. Det er i den Henseende man finder Duholm Kloster kaldte, snart alene St. Johannis Kloster, eller *Domus Ordinis Sancti Johannis Jherosolymitani*, snart alene St. Mariæ Magdalenæ Kloster Duholm, og snart tillige St. Johannis Baptistæ og St. Mariæ Magdalenæ Kloster Duholm i Morsø. Man finder ikke, at der har været Nonner i Duholm, men vel det har været et Munke-Kloster og haft Brødere eller Prester, *Fratres conventuales*, som og kaldtes *Cruciferi*, fordi de imodtog et Kors tillige med St. Johannis Ordens Klæder, naar de indgik i Klosteret. Disse havde en Prior til Formand over sig, og samtlig tituleredes: Hederlig Mænd og Regelbundne Prior og alt Broderskab i Duholm i Morsø, men en enkelt af dem saaledes: Regelbunden Mand og beskeden Hr. Laurentz Jensøn, der Prest er og Broder i St. Johannis Kloster Duholm. Prioren som heed Hæderlig og Reenlivet Mand, blev ellers ogsaa kaldet, enten *Commendator Ordinis S. Johannis in Duholm*, eller *Præceptor Domus S. Johannis Hierosolumitani Burglanensis Diocesis*, eller *Provisor Domus Ordinis S.*

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

Johannis in Duholm, paa Dansk Commender eller Forstander i Duholm Kloster ved Nykiøbing. AfPriorerne kan opregnes følgende: Dominus Johannes Pauli Commendator in Duholm 1407. Dominus Johannes Petri Præceptor in clastro Duholm 1423. Hr. Laurids Jenssøn Forstnder i Duholm Kloster 1433 1445. Dominus Johannes Brun (Hr. Jens Brun) Prior 1451 1471. Hr. Bertil Thomæsön 1472. 1474. Hr Povel Svenningsön 1481. Doctor Christiern Pederssön Prior i Duholm 1494. Han kaldes Mester Christiern 1502 1515. 1522 Christiern Nielssön for 1530. Jacob Jenssön sidste Prior levede 1536. Hvor mange Munke Klosteret bestod af, er ikke til visse bekiendt, men at der i det mindste har været tolv, det viser adskillige Gavebreve til Klosteret, hvori Giverne betinge sig, at Prior oc. Convent skulde med 12. Prester enten ved Begravelse eller siden engang aarlig lade holde Siælemesser for dem. Klosterkirken kaldtes St. Johannis Kirke. Af Alterne, som derudi har været, nævnes S. Johannis Baptistæ Alter 1496. St Mariæ Magdalenæ Alter 1422. Vor Frue Alter 1454 Guds Legems Alter 1424 1442 S. Annæ Alter 1424. I det syndre Capel var, foruden det ovennævnte Alle Siæles Alter, endnu S. Johannis Evangelistæ og S. Erasmi Alter 1420 1474 1515 Af forneme Folk, som fordum i Duholm Klosters Kirke ere begravne, veed man, Ridderen Hr. Peder Sielandsfar, foruden ovenmeldte Fru Johanne Andersdotter Sappi, om hvilken Genealogierne sige, at hun gav II. Læster Korn Jordegods til Dueholms Kloster for sit Leiersted. Til Klosterets Historie hører endnu følgende: 1388 skødede Frue Christine af Ager Herr Niels Erikssöns Enke til Duholm Kloster en Gaard i Vester-Assels. 1389 gav Peder Mogensön Væbner en Gaard i Loderup til Klosteret for aarlige Siælemesser og Forbønner fot hannem og hans Frue Elena. 1402 har Anders Nielsön af Asdal Væbner, med sin Hustrues Frue Ides Samtykke, giuvet til Klosteret en Gaard i Jørsbo. 1407 skødede Frue Elene Hr. Ebbe Strangesöns Efterleverske sin Gaard Rolstorp til Duholm Kloster for tvende ugentlige Messer Vor Frue til Ære, og for hendes anniversarium eengang om Aaret at begaae med 12 Prester, og 12 Fattige samme Dage at tractere med Mad og Drikke. 1408 gav Ingerd Priorinde i or Frue Kloster i Aalborg en øde Gaard i Vilse til Dueholms Kloster for en ugentlig Siælemesse at holde i tre Aar for Katarina Jepsdotter. 1418 Magnus Andersön af Nøs Væbner skøder til Duholm Kloster en Gaard i Seierslev for Willom Nielssöns Siælemesse. 1419 gav Jes Frost af Frøslevgaard Væbner alt sit øde Gods i Tøving for sine Forældres Siæle til Klosteret. 1520 skødede Michel Andersön Væbner til Klosteret Høffgaard i Vodstrup. 1420 gav Hr. Niels Krabbe Ridder Nørre Mølle i Æethersløf Sogn og endeel Gods i Salling til et Alter at stifte i Duholm Kloster S. Johanni Evangelistæ og S. Erasmo til Ære og for en ævig Messe det at holdes. Samme Aar gav han Prioren sit Brev på 100 Mark Lybsk til et Vicaridum som i Klosteret var stiftet. 1421 skødede Christiern Torkilsöm til Klosteret en Gaard i Kordrup i Lødrup Sogn, kaldet Landbofest. 1422 gav Frue Cecilia Eysdotter Hr. Tage Nielssön Ridders Enke en Gaard i Fiælderslev og mere Gods til Klosteret, med saa Skiel, at Prioren skulde skaffe hende fornøden Værelse hendes Livs Tid, og føde hede tre Køer, og efter hendes Død lade holde en ugentlig Messe for hende og hendes Forældre. 1424 gav og stødte Hr. Jens Skram Ridder og Frue Else Nielsdotter en Gaard i Alsted til Klosteret. Samme Aar har Hr. Niels Krabbe Ridder opladet til Klosteret en Gaard i Synbyrjkie i Morse, som hans Oldefar Jeg Kaas pantsatte Velb. Mand Anders Krag. Samme Aar gav Hr. Jens Skrams Frue Else Glob til Todbøl sit Gods i Grundrup i Salling til Klosteret til Guds Legems Alter at stifte i deres Kirke, og to Messer der for at lade sige hver uge. 1432 gav Anders Henriksön, Jes Henriksön og Erik Kiid til Klosteret en Grund hos medelste Molnedam i Lydderup for deres Moders Karine Henrik Mogensens Efterleverskes Leiersted. 1433 skødede Frue Maren af Digsende sit Gods i Vester-Julby til Klosteret som hun havde arvet efter hendes Hosbonde og Børn, men hendes Fæderne og Møderne Gods undte hun sin Systersön Hr. Lave Urne 1439 skødede Erik Nielssön af Brovestskov til Klosteret en Gaard i Østløs og en anden i

Hæststrup. Samme Aar skødede Erik Kiid i Jørsbod Væbner en Gaard i Seierslev til Klosteret for en ugentlig Messe at holde for Peder Pedersön Bangs Siæl, som Jes Michelsön Munk ihjelslog. 1440 har Hr. Lyder Kabels Frue Mette Jensdotter skødet til Klosteret deres Hovedgaard Claustrupgaard i Hiærdmaal Sogn. 1442 gav hun for hendes afgangne Herres Hr. Lyder Kabels Siæl til Klosteret noget Gods i Hundstrup og Østerild, i Thy. Samme Aar skødede Rættlof Friis Væbner og Frue Christine Boesdotter en Gaard i Tymmerby i Hannes til Klosteret. 1445 skødede Frue Karen Nielsdotter af Blistrop, Henrik Eriksöns Efterleverske, med hendes Broder Morten Krabbe til Bustrup, Damgaard i Tovestep Sogn til Klosteret. 1447 gav Frue Cecilia Pedersdotter Jep Röds Efterleverske en Gard i Sundbye, med saa Skiel, at Prior og Brødre skulde flye 12 Prester til hendes Udfærd, og gjøre for hende som for en anden Syster, som Kors bær, med Messer og andre gode Gierninger, og dersom hende lyster at tage Kors, da skulde de give hende det for samme Fordeel. Samme Aar gav Esbern Hög, Indbygger paa Lessø, til Duholm Kloster en Otting i en Salt-Kiedel, som staaer østen paa Landbode paa Lessø. Endnu samme Aar gav Frue Sophia Boesdotter, Erik Henriksöns Efterleverske, en Gaard i Tisted til Klosteret, hvorimod Prioren skulde fange hende et Huus, og unde hende paa Klosterets Mark 4 Køer 4 Svin 12 Faar 2 Heste, fri Tørvegryft paa Klosterets Hede, og saa meget Eng som Hr. Palle Jul havde hos Rolstrup Bro, dog skal hun give Hyrde-Penge, som andre gjøre, derved Klosteret boe, skal og Klosteret være Arvinge til de Penge, hun didfør, med mindre hun giver sine Venner noget deraf, om hun ikke tager Ordens-Klæder. 1452 skødede Svenning Andersön Væbner til Duholm Kloster to Gaarde i Bodstrup for Kost og Fordeel, som han og hans Dreng skal have i Klosteret sin Livstid. Samme Aar gav Mogens Peterson af Damsgaard Væbner en Gaard i Fielderslev til Klosteret for en ugentlig Messe at lade holde for Vor Frue Alter hvor han udvælger sit Leiersted. 1454 skødede Peder Winter af Nandrup et Boel i Ærslev til Klosteret for sit Leiersted. Samme Aar skødede Svenning Andersön en øde Gaardsted i Vodstrup, kaldet Krogsgaard, til Klosteret, med saa Skiel, at Prior og Brødre skal indtage til fuld Broder hans Søn Povel Svenningsön i deres Brøderskab, og give han Kors og et got Par nye Klæder, og gjøre hans Korsol og Indtrone, om han selv vil naar han kommer til Skiels-Alder, men vil han ei blive i deres Brødreskab, skal de lade holde en ugentlig Siælemesse hver uge for Vor Frue Alter. 1455 skødede Albret Skeel af Frøslevgaard til Klosteret en Gaard i Sundbye kaldet Hasis Jord. 1458 i Duholm Klosters Kirke i det syndre Capel blev af Prior Jens Brun i Antvorskov og Borgemesterne i Nykiøbing stiftet Venskab og Forlig imellem Prior Jens Brun i Duholm og Svenning Andersön. 1460 i Duholm Kloster Stue blev, efter Kongens Hofmester Hr. Erik Ottesöns Befaling, af Hr. Stygge Ridder, Morten Krabbe, Peder Sur, og Jep Bagge, Væbnere, afsagt Dom imellem Prior Brun af Duholm og Peder Winter af Nandrup om en Gaard i Vodstrup. Samme Aar pantsatte Svenning Andersön til Prior Jens Brun i Duholm for 200 Lybske Mark i Guld og gode Stæder-Skillinge sin Gaard i Vodstrup, hvilken, om den ei blev indløst inden 4 Aar, skulde tilhøre Klosteret, med saa Skiel, at Prior og Brødre skulde holde ham med Kost, Huus og Varme i sine Dage og give ham nu stax Sancti Johannis Ordens Klæder. 1471 gjorde Prior Bertel Thomæsön et Mageskifte med Kong Christian I. saa at Kronen fik 6 Gaarde i Draaby, og Klosteret derimod tre Kronens Gaarde i Draaby, og Klosteret derimod tre Kronens Gaarde i Frysbrønd. 1472 skødede Mogens Nist i Toftum Væbnere og Frue Mette Friis til Klosteret en Gaard i Heltborg Sogn i Thy, med saadant Vilkor, at Prioren skal give dem et velbygget Huus hos Klosteret, unde dem at have 6 Køer, 2 Heste, og 20 Faar paa Klosters Mark til Græsning, en Eng, og frie Tørvegryft. 1473 gjorde Prior og Brødre af Duholm paa Nørreherreds Ting en Laughævd paa Rolstorp og Bettels Markeskiel imod Borgemester Jens Nielsön af Nykiøbing, som veldelig havde ladet opkaste en Skielsteen. Paa denne Laughævd fik Klosteret Kong Christian I. Stadfæstelse ved Rigets Cancellar. 1474 gjorde

Prior Bertel selv tolste sin Lauhævd paa Klosterets Mølle med Dam og Damsbrønd, Flod og Flodsted oven og neden med fri Støfning alle fire vegne til Markmod, med fri Dæmning fra Hardeholm indtil Møllen, og svor det til Duholm Klosters rette Eiendom, og dertil al Sanct Jørgens Jord, i hvor det helst kan findes i Nykiøbing. 1481 blev gjort et Sandmænds Tog imellem Guds Huus og Bonden, om St. Jørgens Mølle, med fri Dæmning fra Møllen til Matthis Læges Gaard, og saa synder paa til Fiorden, over alt St. Jørgens Jord, item den Have østen Rolstrop, sex Agre norden Rolstrop paa Holmen, og Pershave, det svore de til St. Johannis Kloster Duholm for Ornom, Stughæ og Enmark. 1493 solgde Hr. Predbiörn Podebusk af Vosborg til Duholm Kloster endeel Jordegods i Thye, som hans Fader Claus Podebusk og han havde tilforn pantsat Klosteret for 500 Mark i got Guld og Danske Penninge. 1496 skødede Prior Gerlof Mortensön af Øekloster tre Gaarde til Duholm Kloster for tre Messer at lade holde hver Uge for St. Johannis Baptistæ Alter der i Klosteret. 1512 gav Niels Krabbe til Tandrup Afkald paa en Gaard i Ginderup i Thye, som hans Frues Syster Frue Karine Boesdotter, Hans Barsbeks Efterleverske, gav i Testament og Siælegave til Duholm Kloster for Leiersted og Deelagtighed i deres gode Gierninger. 1515 gav Frue Karine Eriksdotter til Ullerupgaard noget Gods i Thye til Duholm Kloster, til at lade holde en ugentlig Messe for St. Johannis Evangeliskæ Alter og en aarlig Begængelse for hendes Mands Hennike Kyrts og hendes Søns Erik Henniksöns Siæle. Af dem, som have skienket Gods til Klosteret, vides endnu, men uden Aarstal, dikke Adelsmænd: Palle Juul, Jörgen Urne, Marqvard Barsbek, Michel Due, Erik Stygge, og Hr. Niels Eriksön, som stiftede St. Annæ Messe. Foruden alle disse, har Dueholm Kloster endda haft mange flere Velgiørere, og saaledes til veiebragt sig en anseelig Deel Jordegods, som alt sammen, tillige med Klosteret ved Reformationen 1536 hiemfaldt til Kongen og Kronen. I samme Aar 1536 afhændede Jacob Jensön Prior og Forstander i Duholm, med Kong Christians Tilladelse fra Klosteret en god Deel Gods i Salling og Mors til Niels Jensön af Brodskov. Ved samme Tider fik Hr. Anders Christiernssön paa Hannæs Kongens Stadfæstelse paa den Gaard, som Prior Christiern Nielssön og Convent i Duholm havde undt ham og som deres Broder Hr. Jens Kaas afdøde, ligeledes paa en Gaard hos Klosteret, som Prior Jacob Jenssön med sit Capitels Raad havde undt ham paa Livstid, hvilken Frue Sophia Mogensdotter afdøde, med en Eng paa Rolstrop Mark, som hun og havde haft. Efter Reformationen blev Duholm, ligesom alle Klostrene, en verdslig Forlæning, kaldet Dueholms Læn, hvorunder heele Marsland hørde. Samme forlænedes af Kongen til fornemme Adelsmænd, som residerede der paa Klosteret, indtil det igien fra Kronen blev afhændet. De Kongelige Lænsmand, saa mange man veed af dem, skal til Slutning blive anførte. Den første af disse var Niels Lange, som 1539 fik Duholm Kloster i Forlæning og i Pant for 1000 Jochumsdaler, som han havde forstrakt Kongen, med saadan Vilkor, at han skal giøre Riget den sædvanlige Tieneste og Tynge, holde Klosteret ved god Bygning, forsvare Bønderne, og ikke forhugge Skovene, saa skal han og forsørge Prioren og de Munke, der indgivne ere, med tilbørlig Underholdning til Klæde og Føde. Hvoraf sees, at dette Kloster har beholdt endeel Munke nogen Tid efter Reformationen. Ved Souverainiteten blev Lænet til et Kongeligt Amt, hvilket siden blev underlagt samme Amtmand som Ørum- og Vestervig-Amter. Klosteret selv blev til en privat Herregaard, og af Kongen solgt og overdraget til en Marcellius, hvis Frue Aletta von Marcellis fød von der Camer døde paa Dueholm 1680. Paa Gaarden findes en Syns-Forretning, efter Kongelig Ordre tagen over Dueholm Klosters Bygning 1664 og underskreven af J. Sehested og Ove Juul. Formodentlig er det ved den Tid, klosteret er blevet solgt. Der sees og endnu et par gamle Portraiter, det ene Hans Henrich Edler von der Planitz 1674. Paa det andet staaer et Vaaben med tvende Nøgler i og Aarstal 1633. Efter Frue Aletta Marcellis, har de følgende Eiere til Dueholm været: Oberst Brokdorf fra Holsten. Conferentzraad Povel von Klingenberg til Høiriis. Hans Enke-Frue

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

Ulrica Augusta von Spekhan eiede Gaarden til 1755 da hun afhændede den til Anders Tötterup. Nu værende Eier er Povel Tötterup, som selv beboer og bruger Gaarden. Hovedgaards Taxt 42 Tønder 3 Skiepper 2 Fk. 1 Alb. Mølleskyld 2 Tdr. 1 Skp. Bøndergods 256 Tdr. 6 Skpr. 1 Fk. 1 $\frac{3}{4}$ Alb. Mølleskyld 5 Tdr. 6 Skpr. 3 Fk. Tiender 99 Tdr.

Feggeklit, i Seierslev Sogn Nørreherred, har før været beboet af Adelsfolk, af hvilke er forekommen Agnete Kaas til Fækli 1688. Nu er det alene en Bondegård, uden al Frihed, som skylder af 6 Tønder Hartkorn. Gaarden har sit Navn af den saa kaldede Feggeklit, som den ligger tet hos, hvor Kong Fegge, som forhen er berettet, i gamle Dage har boet og er begravet.

Frøslevgaard, i Frøslev Sogn Synderherred, er en gammel Herregaard. Bygningen er af Muur og Bindingsverk. Af de gamle Adelsfolk. Som fordum har eiet denne Gaard, vides: Ako. Ingwari de Fröslöf 1354 Petrus Saxesön de Fröslöf 1383. Jens Paulsön af Fröslöf 1403 Johannes Tagessön de Fröslöf armiger 1419 Jens Frost af Fröslefgaard Væbner 1419 1433. Med Hans Dotter Frue Else Jensdotter Frost fik Albret Skeel Fröslevgaard, som levede 1455 1464 Niels Kaas til Fröslevgaard. Otte Hvitfeld til Fröslevgaard og Frue Anne Kaas levede 1584. Ove Lunge fik en Part i Fröslevgaard 1600 Gabriel Laxmand, som døde der paa Gaarden 1642 og Frue Edel Rosenkrands af Søboe. De sidste Eiere have været: Borgemester Envold Berregaard. Assessor Hans Hansen. Kammerraad Peder Madsen. Cancellieraad Poulstrup til Ulstrup. De tvende Brødre Peder Byrgesen og Sören Byrgesen. Siden Niels Byrgesen, og nu hans Enke Karen Hvistendal, som selv bruger og beboer Gaarden. Hovedgaards Taxt 23 Tdr. 4 Skpr. 3 Fk. 2 Alb. Bøndergods 246 Tdr. 2 Fk. 2 $\frac{1}{3}$ Alb. Mølleskyld 13 Tdr. 6 Skpr. 2 Fk. Tiender 142 Tdr.

Glomstrup, i Hvidbiørg Sogn Synderherred, er en gammel Sædegaard, hvis Navn i ældere Tider findes skrevet Glumstrop og Glymstorp, som egentlig skal være Glums Torp, formodentlig efter en Mand ved Navn Glum, som først har bygt og beboet Stedet. Borgegaarden bestaaer af 3 Huse, hvilke saavel som Ladegaarden ere af Bindingsverk, tildeels med murede Vegge. Gaardens Mark ligger ved Limfiorden, hvoraf en Vig løber der op til. Af de gamle Eiere ere forekomne: En Adelsmand Pabe, som skrev sig til Glymstorp 1424 Niels Esgilsön af Glumstorp 1496 150. Christen Krag til Glumstorp 1591. Jomfruerne Eline og Anne Krag til Glumstrup, Mogens Krag's Dotter 1636. Christian Schytte til Glomstrup 1681 1686. De sidste Eiere have været: Ritmester Georg Arnoldus von Post og Frue Helvig Brockenhuus. Deres Søn Christian von Post. Etatsraad Klingenberg. Oberst Samitz. Peder Espersen Möller. Mads Isager, som selv bruger og beboer Gaarden. Hovedgaards Taxt 28 Tønder 6 Skipper 1 Album. Mølleskyld 4 Skiepper 1 Fierdingkar. Bøndergods 210 Tønder 5 Skiepper 3 Fierdingkar. Mølleskyld 3 Tønder 1 Skieppe 2 Fierdingkar. Tiender 17 Tønder.

Høiriis, i Lørslev Sogn Synderherred, skrives i gamle Documenter Høwriis, Høffriis og Hyffriis. Borgegaarden af 2de Etager er indlukt i en Firekant, og bestaaer af et stort grundmuret Huus med et stort rundt Taarn hos og murede Keldere under, og 3de Bindingsverks Huse, med Vandgraver omgiven. Til Gaarden ere trende smaa Skove, som ere de eneste i Mors og Thye. Hos den ene er en lang Allée, hvorigiennem Veien løber til Gaarden. I den ene Skov er en stor Høi, kaldet Hermansbiørg, efter Tradition, ligger begravet en Mand ved Navn Herman, som siges at have bygt Gaarden. I Skoven staaer et besønderligt Bøgetræ, som noget op fra Roden deeler sig i tvende Stammer, hvilke lidet oven for foreenes ved en bueformig Green, saaledes, at man ei kan kiende, fra hvilken Stamme den har haft sit Udspring. Denne Gaard, saavel som mere Gods i Morsøe, har i Dronning Margretes Tid tilhørt den adelige Familie Skarpenberg; thi man finder, at Johan Skarpenberg 1413 har skiødet til Børlumkloster en Gaard i Lørslek Sogn Høwriis. Klosteret har ikke længe beholdet Gaarden; thi man finder nævnet Thomas Pedersøn af Høffriis i Mors 1424. Kiøbt af Høwriis 1436. Hr. Anders Nielssøn Kokkedal, som 1465 har taget Laughævd paa Hyffriis. Jens Thomæsøn Sehested til Høiriis Landsdomer i Nørre-Jylland og Frue Anne Juul. Deres Søn Malte Jenssøn Sehested til Holmegaard og Frue Sophia Bille. Deres Søn Claus Maltesøn Sehested til Høiriis og Ryehauge, som døde 1612 og Frue Anna Lykke Nielsdotter. En anden Frue Anna Lykke til Høiriis, Ludvig Munks Enke, nævnes 1626 Erik Lykke til Høiriis, som ihjelstak Ambros Fiolist i Kolding 1639. Mogens Kaas Iversøn, som 1670 29. Jan. Solgde Gaarden til Povel Klingenberg. Hans Søn Conferentzraad Povel von Klingberg, hvis Enke-Frue Ulrica Augusta von Spekhan eiede og beboede Gaarden til 1755 da hun solgde Gaard med underliggende trende Kirker

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

i Lørslev, Ørding og Løderup, samt 4 Kongetiender, til hendes Stifsøn Major von Klingenberg. Han strax derefter solgte Gaarden igien til Conferentzraad og Amtmand Friderich Hauch, som nu har skilt endeel af Jordegodset derfra, og i dette Aar 1768 solgt Gaarden med 205 Tønder Hartkorn til Lieutenant Albret Winding for 24000 Rdlr. Ved Gaarden giemmes endnu nogle gamle Laugshævds samt Laase- og Dom-Breve, dens Marker og Eiendome angaaende, af 1465. 1517. 1531. 1535. 1543. 1545. Hovedgaards Taxt 38 Tønder 7 Skiepper 2 Fierdingkar 1 Album. Mølleskyld 2 Tønder 1 Skiepper. Bøndergodset var tilforn 423 Tønder 3 Skiepper 1 Fierdingkar 1 Album. Tiender 97 Tønder.

Hvidbierrgaard, i Hvidbierr Sogn Synderherred, holdes for at have været en af de ældste adelige Gaarde der i Landet, men er nu en uprilegeret Avlsgaard og got som ikkun en slet og ret Bondegård. Den var forðum beboet af en Adelsmand ved Navn Iver Grön, Jens Gröns og Frue Johanne Skrams Søn, som døde 1591 og var den sidste Mand af denne Slegt. Gaardens Hartkorn er 20 Tønder 2 Skiepper 3 Fierdingkar 1 Album. Huse derunder 1 Tønde 7 Skiepper 1 Album.

Jølbygaard, i Solbierr Sogn Nørreherred, er en privilegeret, men ucomplet Sædegård, som før har været beboet af Adel. Den er endnu Tiende-frie, dog svarer noget vist aarlig til Presten. Den første af Eierne, som er bekjendt, er Frue Elene til Julby, Hr. Ebbe Strangesöns Efterleverske. 1376 som og bliver kaldet Frue Elne af Ølbye, og endnu levede 1408. Siden Niels Kaas til Jølbygaard 1542 og Frue Anna Sommer. Deres Søn Niels Kaas til Jølbygaard og Frue Maren Dyre. Deres Søn Erik Kaas til Jølbygaard 1591 og Fruer Kirsten Abildgaard og Karen Juul. De sidste Eiere: Anders Envoldsen 1735. Sejer Olufsen Leth Matthias Bröndum. Gaardens Hartkorn er 16 Tønder 3 Skiepper 1 Fierdingkar. Huse derunder 3 Tønder 1 Skieppe 1 Fierdingkar.

Lund, i Øster Assels Sogn Synderherred, har fra gamle Tider været en Kongelig Gaard, og derfor ofte bliver kaldet Lund Slot, som med underliggende Gods af Kongerne til fornemme Adelsmænd blev bortforlænet. Denne Forlæning besad Frue Mette Jensdotter Due, Hr. Lyder Kabels Efterleverske, i Kong Eriks af Pomern, Kong Christophers af Beyern Tider og endnu 1453 og derfor kaldes Frue Mette af Lund. Ved 1500 havde Hr. Peder Hög Ridder og D. R. Raad Lund i Mors. Siden hans Søn Hr. Niels Hög Ridder og D. R. Marsk, indtil 1520 da Kong Christian II forlæned og pantsatte til Thomas Iversön og Frue Lene Ludvigsdatter Rosenkrands paa Livstid for 600 gode vigtige Rinske Gylden og 2500 Mark Danske Penninge, som det heder i Pantebrevet, vor og Kronens Gaard Lund i Sønderherred i Mors med Østre Assels Sogn, Seritzløff og Seritzløfføør, Wester Assels Sogn, Modyub Mølle, og Rackerby. Dres Søn Iver Juul, som siden blev slagen i Skipper Clemens Oprør, blev af Kong Friderik I. bevilget at maatte udløse sine Medarvinge af Kronens Gaard Lund i Mors, og den beholde paa Livstid uafløst. Siden blev hans Broder Iver Thoimasön Juul dermed forlæner, og fik 1554 Kong Christian III. Pantebreve derpaa, først for 1500 Jochimsdaler, 1500 Mark Danske og 600 Rinske Gylden, derefter for 800 Jochimsdalere, som han til Rigets Nytte laant havde, og kaldes han i disse Breve Æmbedsmand paa vort Slot Lund udi Mors. Mourids Podebusk havde siden Lund Slot, indtil 1560 da Knud Gyldenstjerne af Kong Friderik II. blev forlænet dermed og bevilget at indløse det for den Sum Guld og Daler, som det i Pant staaer for. Af de følgende Lænsmand vides: Jörgen Bernekow til Kiellerup 1564. Hannibal Gyldenstjerne 1590. Thomas Fast til Vennergaard 1592. Mourids Stygge 1599 1601 Jacob Lykke til Tanderup 1607 1616 Hans Dyre til Boller 1617 Mogens Hög til Kiergaardsholm 1639. Niels Krag til Trudsholm. Efter Souveraniteten blev Lund Hovedgaard og Gods af Kong Friderik III overdragen til en Hollænder, som siden solgte den til Conferentzraad Klingenberg til Høiriis. Hans

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

Søn Etatsraad Friderich Christian arvede Gaarden og døde 1750. Hans Enke-Frue Anna Catharine vin Bülov giftede sig igien med Oberst Phillip Gotfried Samiz, som 1752 af nye haver opbyggt Borgegaarden af fire Længder Bindingsverks Huse. Gaarden ligger på en høi Bakke strax ved Fiorden, med en smuk have hos, og har været omgiven med Vold og Grave. Den har fra gamle Tider haft sit eget Birk og Birke-Ting, kaldet Lunds Birk, som længe siden er underlagt Herredets Jurisdiction. Nu værende Eier er Thomas Lund, som selv bruger og beboer Gaarden. Hovedgaards Taxt 52 Tønder 3 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album.

Nandrup eller Nandrupgaard, i Flade Sogn Nørreherred, er en gamel Sædegaard. Baade Borge- og Ladegaard er bygt af Muur og Bindingsverk, og den første tækket med Tegl. Af de gamle Eiere vides: Peder Winter i Nandrup 1450. Atzer Vinter i Nandrup Væbner 1481 1502. Niels Vinter til Nandrupgaard 1542. Hans Enke-Frue Anna Spend til Nandrup 1549. Otte Kaas til Nandrup 1635 og Fruer Regitze Westenie og Lisbet Rosenkrands. De sidste have været: Ritmester Oluf Krabbe til Bierre og Nandrup 1701. Consistorialraad Rubek Humle Sogneprest til Hundstrup i Thye. Provst og Sogneprest i Flade Sören Ammizböl. Nu hans Søn Niels Ammidsböl, som selv bruger og beboer Gaarden. Dertil er Jus Vocandi til Flade og Draabye Kirker, og begge Kirke-Tiender. Hovedgaards Taxt 27 Tdr. 6 Skpr. 1 Fk. 2 Alb. Bøndergoods 259 Tdr. Skpr.1. Fk. 2½ Alb. Tiender 40 Tdr.

Ørndrup, i Karbye Sogn Synderherred, er en frie og complet Sædegaard. Borge- og Ladegaard er 1742 af Muur og Eege- Bindingsverk nye opbyggt, og den første teglhængt, af P. Stierholm, som og derhos har anlagt en Frugt-Have. De gamle Skiøder og Adkomster, som før har været paa Gaaarden, ere siden forkomne. Eierne: Mogens Kaas til Ørndrup Væbner 1540 og Frue Mette Friis. Deres Søn Niels Kaas til Ørndrup og Frue Dorothea Munk. Hans Broder Jens Kaas til Øregaard død 1609 og Frue Kirsten Juul. Deres Søn Jens Kaas til Frøstrup og Frue Ellen Stygge. Deres Søn Thomas Kaas til Ørndrup og Frue Anna Wind. Deres Dotter Frue Kirsten Kaas gift med Waldemar Skram, hvis Navne WS. KK. Med Aarstal 1656 staaer paa en Losholt, som er tagen af den gamle og indsat i den nye Bygning. Christen Broholt, Anders Kiærulf til Biørnsholm. Cancellieraadinde Görup i Aalborg. Etatsraad Peter Fogn til Ryomgaard. Af hannem købte Herlow Stierholm til Kielgaard Gaarden 1734. Hans Søn P. Stiernholm fik Gaarden 1742. Siden Peder og Nicolai Stiernholm i Fælledskab, som begge døde 1766. Nu Major Jens Stiernholm, som selv bruger og beboer Gaarden. I hvorslet Tilstand denne Gaard var 1734 sluttes deraf, at den da med Gods og Tiender blev solgt under 6000 Tdr. Hovedgaards Taxt 40 Tønde 1 Skieppe 1 Album. Mølleskyld 4 Skiepper 1 Album. Bøndergoods 325 Tønder 3 Fierdingkar 1/3 Album. Tiender 119 Tønder.

Overgaard, i Sundbye Sogn Nørreherred, har været en ucomplet, Avlsgaard, dog tiendefrie, alene at den svarer noget vist om Aaret til Presten. Men den er igien 1764 bleven completeret og nyder Skatte-Frihed. Af de Adelsfolk, som forud har eiendommen og beboet denne Gaard, vides: Peder Madssøn til Overgaard i Mors Væbner 1507 1515. Christen Friss til Overgaard 1530. Niels Anderssøn Winter til Overgaard og Nandrup og Frue Anne Spend 1549. Mads Pors til Overgaard og Frue Inger Spend. De sidste Eiere: Etatsraad og Amtmand Skinkel. En Bonde Christen Jensen. Nu Krigs-Commissair Hans Clausen, som selv bruger Gaarden og tillige eier Ullerup. Hovedgaards Taxt 16 Tønder 1 Fierdingkar 1 Album. Bøndergodset er med beregnet under Ullerups cortribuerende Hartkorn.

Sindberggaard, i Rested Sogn Synderherred, er en privilegeret, men ucomplet Sædegaard. Bygningen er Bindingsverk med Straa-Tag. Denne Gaard hørte først i forige Seculo Kongen til, og var bortfæstet til tvende Mænd Niels Lauridsen og Peder Gregersen, men 1636. 23 Maji

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus V 1. Bind, 1769

mageskiftede Kong Christian IV den bort til Jomfrue Anne Sehested. De sidste Eiere: Christen Nielsen 1735. Nu Madame Nandrup, som selv bruger og beboer Gaarden. Hovedgaards Taxt 16 Tønder. Bøndergods 9 Tønder 3 Skiepper.

Skaregaard, i Seierslev Sogn Nørreherred, er nu ikkun en Bondegaard ag af Bondegaards Bygning, men har fordum været beboet af Adel, og er endnu tiendefrie, dog at den svare noget vist til Presten. Af de gamle adelige Eiere vides: Niele Erikson af Skarve 1406. Thöger i Skaregaard 1473. Niels Eskilsön af Skaregaard Væbner 1481. Thomas Eskilsön i Skaregaard Væbner 1502. Frue Maren Lykke til Skaregaard, Vincentz Lykkes Efterleverske 1590.

Søe, i Seierslev Sogn Nørreherred, er en ucomplet dog privilegeret Sædegaard, med Bondegaards Bygning, men i gamle Dage eiet og beboet af Adelsfolk, og er endnu tiendefrie, alene af den svarer noget vist aarlig til Presten. Af de gamle Eiere vides: Anders Jepsen 1470. Hans Søn Jep Andersön af Søe Væbner 1586 og Frue Anne Povlsdotter. Iver Clausön Dyre til Siøø 1507 og 1539 i hvilket Aar Frue Cecil Pedersdotter, Lars Rekhalses Efterleverske, qvitterer Velbyrdige Mand Iver Claussön for hendes tilfaldne Arve-Part udi Søe. Anno 1548 lod Frue Johanne til Boller, bemelte Iver Claussöns Moder, paa sine Børns vegne tage et Tingsvidne af Nørherreds Ting i Mors, at ingen haver haft Lod eller Deel udi Siøø eller Siøøsang, uden Dorete Andersdotter, og hendes Dotter Frue Anne, og Claus Iversön, og hans Samsydskende. Claus Kaas til Søe og Frue Margareta Prip. Hans Dotter Agnete Kaas havde Peder Henriksön Mylting som døde 1668. Claus Unger og Frue Barbara Galt til Søe 1678. De sidste Eiere: Søren Nielsen 1735 Thomas Momtoft. Lars Ammidsbøl, som selv bruger og beboer Gaarden. Hovedgaards Taxt 19 Tønder 7 Skiepper 2 Fierdingkar 1 Album. Mølleskyld 85 Tønder 3 Skiepper 3 Fierdingkar 2½ Album.

Ullerup, i Saltrup Sogn Nørreherred, er en fire og complet Sædegaard, som er 1755 nye opbyggt af Christen Qvistgaard, og bestaaer af trende Huse. Baade Borge- og Ladegaarden er af Muur og Bindingsverk. Og den første teglhængt. Af Eierne vides: Albret Muus til Uldrop i Mors Væbner, levede 1502 og var den sidste Mand af denne adelige-Slegt. Hans Dotter Anna Muus fik Albret Wind, som derved skrev sig til Ullerup, han havde før haft Frue Ellen Glambek. Hans Søn Niels Wind til Ullerop 1608 og Frue Karen Juul. Sigvard Brockenhuus og Frue Helvig Sandberg, hvis Søn Jörgen Brockenhuus 1671 blev myrdet i Paris. Jens Hansen Amtsforvalter i Tisted. Hans Enke besad Gaarden endnu 1735. Kammerherre Berregaard. Confistørialraad Rubek Humle Provst og Sogneprest i Hundstrup. Christen Qvistgaard 1756. Nu Krigs-Commissair Hans Clausen, som selv bruger og beboer Gaarden, og tillige eier Ullerup. Hovedgaards Taxt 33 Tdr. 6 Skpr. 1 Fk. 2 Alb. Mølleskyld 4 Tdr. 2 Skpr. Bøndergods til begge Gaarde Ullerup og Overgaard 419 Tønder 3 Skpr. 2 Fk 2 29/60 Alb. Tiender 62 Tdr.

Veierslevgaard, i Veierslev Sogn Synderherred, er en uprilegeret Avlsgaard, nu bygt som en Bondegård, og beboes af Bønder. Den skal forðum have tilhørt Adelsfolk, og været en Herregaard, hvilken Kong Hans 1480 tildømte Niels Krabbe imod Biskop Ib af Børlum. Denne Gaard staaer i Matriklen for 17 Tdr. 1 Skp. 2 Fk. 2 Alb.

Øer. Af Øer findes ingen i Fiorden omkring Mors, som hører der til Landet, undtagen Ager; thi Jegenøe, som vel i den verdslige Jurisdiction staaer under Synderherreds Ret Mors, hører egentlig til Refsherred udi Thy. Ager er en omflødt Øe, hvorpaa er en liden Bye, som hører til Karbye Sogn, og ligger lidet fra Landet der uden for. Gamle Documenter af 1250 og ældere nævne denne Øe Aker, og sige, at den ligger imellem Morse og Salling, da den dog rettere ligger imellem Mars og Thy. I Kong Valdemar II Tid eiede Dom-Capitelet i Viborg Gods paa denne Øe, hvorefter de skødede til Kongen en Jord med Huse og rørligt Gods som var 30 Mark Guld værd, hvorimod Kongen gav Canikerne visse Friheder, som af de følgende Konger bleve stadfæstede, see Danske Magazin Tom. V. p. 34. seqv. 1388 nævnes Frue Christina af Ager, Hr. Niels Eriksøn Ridders Efterleverske, som formodentlig da har eier denne Øe. 1652 21. December skødede Tønne Juul til Søegaard Ager Land i Karby Sogn til Jomfrue Karen Bilde til Damsgaard.

Kongelige Læns mænd i Mors.

Tacho Nicolai. Advocatus Dominæ Reginæ 1388.

Lars Mogenssøn, Lænsmand i Mors Væbner 1473

Grubbæ, Exactor Regis in Morsæ 1490

Læns mænd over Dueholms Læn.

Niels Lange, Forstander til Dueholm Kloster 1539 1558.

Henning Reventlow til Sissendorf, Embedsmand i Dueholms Kloster 1588 1499.

Envold Kruse 1600 1606.

Laurids Kruse til Svenstrup 1606 døde 1609.

Otte Skeel til Hamelmose 1609.

Mogens Kaas til Krabbesholm og Frøstrup, Befalingsmand paa Dueholm 1634 døde 1639.

Jørgen Krag til Enderup, Befalingsmand i Dueholm Kloster 1639 1643.

Hans Juul til Starupgaard, Lænsmand paa Dueholm 1650 1659.

Jörgen Seefeld til Visborg Befalingsmand over Dueholm Kloster Amt 1663

Han var altsaa den første Amtmand efter Souverainiteten og siden

Lænet blev forvandlet til et Kongeligt Amt. De øvrige

Amtmænd have, tillige med Dueholms Amt, forestaaet Ørum og

Vestervig Amter, og findes forhen påtegnede.

Førend vi forlade Aalborg Stift, maae endnu til Slutning anføres nogle Stykke, som angaae Stiftet i Almindelighed. Det saa kaldede Aalborg Stifts Klemme-Brev, udgivet 1555 om Prestekaldenes Ligning og Sognepresternes Underholdning der i Stiftet, kan læses i T. Hofmans Afhandling om Tiende pag. 107 seqv. Men siden den anordning, som samme høistpriselige Konge 1558 haver udstædt om Superintendenternes eller Biskopernes Underholdning her i Stiftet, ikke vides at være ved Trykken bekiendt, kan den fortjene her at indføres: Wii Christian then Tredje ec. Gjør witterligtt att ephertii wii tilforn haffue forordinerett udi wor then Geistlig Prdinantz, som wii haffue ladett udgaa, huormøget huer Superintendent her udi Rigett skall Haffue til sin aarlig Underholdningh paa syn Embitz wegne, och samme Underhollingh thenom huer tt Aar skulle fornøgis aff wore Lensmendh; Tha paa thett att samme Superintendent theris Underholling maa were thenom thes witzer, och the ikke skulle samme theris Underhollingh huer tt Aar upkreffue aff Lensmendene, haffue Wii ladet udlegge thenom theris Underhollingh, och then forbedret udi

Jordegotz, Tiender, och anden Wiz Rentte, som her epther følger. Och skall then Superintendent udi Wendelbo Stigt och hans Eptherkommere haffue then Gaard till en Superintendentzs udi wor Kiøbsted Aalborg, som hand sielluff udi boer, ech tilforn war til Wendelbo Stigt, och ther till med till hans Underhollingh Sundby Sogen mett Prestegaarden. Och all anden Preste Renthe, dog saa att hand sielluff skall forsørge then mett en god Capellan at giøre Sognefolckett theris rette Preste-Tieniste bode inden Kierken och uden, som thenom bør at haffue, naar then Prest dør og afgang, som samme Sogen nu udi were haffuer. Sammeledis skulle forskreffne Superintendenter udi Wendelbo Stigt haffue wor och Kronens Partt aff Korntienden och Lammetiende, aff alle the Sogner offuer alltt Huettboheritt, thesligeste wor och Kronens Partt aff Korntienden, aff theze efterskrefkreffne Sogner udi Kierheritt, som ere, Aandbye Sogen, Biersted Sogen, Fulsted Sogen, Hamer Sogen, Horsens Sogen, Huorup Sogen. Sammeledis skall forskreffne Superintendent, och hans Efterkommere Superintendenter, Aarligen mue upebere och nyde, bruge og beholle, Giesterii aff alle Sogneprester udi alle theze efterskrefne Herritter, som er aff Huettboherret 24 Marck, aff Kierheritt 31 Marck, aff Jersløffheritt 33 Marck Danske, af Børlumheritt 28 Marck, Wennebiergheritt 36 Marck, Huorsensheritt 42 Marck, Hillersløffheritt 48 Marck, Hundborgheritt 36 Marck, Reffsheritt 10 Marck, Hasingheritt 40 Marck, Sønderheritt 48 Marck, Nørheritt 42 Marck Danske. Huilcken forskreffne Rentte och aarlig Indkomne forskreffne Superintendenter udi Wendelbo Stigt og theris Efterkommere, Superintendentter ther sammesteds skulle allr tid her efther mue upbere och till theris underhollingh, nyde bruge och beholle, som forskreffuit staax. Cum inhibitione folita. Datum Kolling, alle helgen Dag Aar ec. 1558.

CHRISTIAN

Capitels Taxen i Aalborg Stift.

Fra 1717 til 1766 inclusive.

Wensyssel. Hanherred. Thye og Morsø

Capitel 3 Taxten i Aalborg Stift

fra 1747. til 1766 inclusive.

Wensyssel. Zanherreder. Thye og Morsøe.

1747.	Rug	à	Ed.	12	8	8	—	11	8	8	—	12	8	8
	Byg	:		8	:	—		7	8	—		7	8	
	Havre	:		4	:	—		4	8	—		5	:	

Wensyssel og Zanherreder.

Thye og Morsøe.

1748.	Rug	à	Ed.	2	Rd.	1	8	—	à	Ed.	2	Rd.	:	12	8	
	Byg	:	Ed.	1	Rd.	5	8	—	:	Ed.	1	Rd.	4	8	12	8
	Havre	:	Ed.	1	Rd.	2	8	—	:	Ed.	1	Rd.	2	8	:	
1749.	Rug	:	Ed.	2	Rd.	:	8	8	—	:	Ed.	2	Rd.	:	8	8
	Byg	:	Ed.	1	Rd.	1	8	—	:	Ed.	1	Rd.	1	8	:	
	Havre	:	Ed.	:	:	4	8	—	:	Ed.	:	:	5	8	:	

D. Atlas Tom. V.

8 fff

1750.

Udi gaanske Halborg Stift.

1750. Rug å 1 Ed. 8 b Byg 1 Ed. 5 b Havre 1 Ed. 3 b

Wenssyffel og Zanherreder.

Thye og Morsøe.

1751.	Rug	å	Ed. 1	Rd. 2	b	—	å	Ed. 1	Rd. 2	b	b
	Byg	b	Ed. 1	Rd. 1	b	—	b	Ed. 1	Rd. b		8 b
	Havre	b	Ed. b	b	4 b	—	b	Ed. b	b	4 b	b
1752.	Rug	b	Ed. 1	Rd. 1	b	8 b	—	b	Ed. 1	Rd. 1	b 8 b
	Byg	b	Ed. 1	Rd. b		8 b	—	b	Ed. 1	Rd. b	8 b
	Havre	b	Ed. b	b	4 b	b	—	b	Ed. b	b	4 b 8 b
1753.	Rug	b	Ed. 1	Rd. 1	b	8 b	—	b	Ed. 1	Rd. 1	b 8 b
	Byg	b	Ed. 1	Rd. b		4 b	—	b	Ed. 1	Rd. b	b
	Havre	b	Ed. b	b	4 b	b	—	b	Ed. b	b	4 b 8 b
1754.	Rug	b	Ed. 1	Rd. 4	b	b	—	b	Ed. 1	Rd. 3	b 8 b
	Byg	b	Ed. 1	Rd. b		4 b	—	b	Ed. 1	Rd. b	b
	Havre	b	Ed. b	b	4 b	b	—	b	Ed. b	b	4 b 8 b
1755.	Rug	b	Ed. 2	Rd. 2	b	8 b	—	b	Ed. 2	Rd. 3	b
	Byg	b	Ed. 1	Rd. 1	b	8 b	—	b	Ed. 1	Rd. 2	b
	Havre	b	Ed. b	b	4 b	8 b	—	b	Ed. b	b	5 b
1756.	Rug	b	Ed. 2	Rd. 3	b	4 b	—	b	Ed. 2	Rd. 3	b 8 b
	Byg	b	Ed. 1	Rd. 5	b	4 b	—	b	Ed. 1	Rd. 5	b 4 b
	Havre	b	Ed. b	b	5 b	b	—	b	Ed. 1	Rd. b	b
1757.	Rug	b	Ed. 2	Rd. 4	b	b	—	b	Ed. 2	Rd. 4	b
	Byg	b	Ed. 2	Rd. b	b	b	—	b	Ed. 2	Rd. b	b
	Havre	b	Ed. b	b	5 b	b	—	b	Ed. 1	Rd. b	b
1758.	Rug	b	Ed. 2	Rd. 4	b	b	—	b	Ed. 2	Rd. 4	b
	Byg	b	Ed. 1	Rd. 4	b	b	—	b	Ed. 1	Rd. 4	b
	Havre	b	Ed. b	b	5 b	b	—	b	Ed. 1	Rd. b	b
1759.	Rug	b	Ed. 1	Rd. 4	b	4 b	—	b	Ed. 1	Rd. 4	b
	Byg	b	Ed. 1	Rd. 3	b	12 b	—	b	Ed. 1	Rd. 3	b 12 b
	Havre	b	Ed. b	b	5 b	b	—	b	Ed. 1	Rd. b	b

	Wensyffel og Zanherreder	Thye og Morsøe.
1760.	Rug à Ed. 1 Rd. 2 t 8 ß —	à Ed. 1 Rd. 2 t 8 ß
	Byg " Ed. 1 Rd. " 8 ß —	" Ed. 1 Rd. " 8 ß
	Havre " Ed. " " 4 t 8 ß —	" Ed. " " 5 t "
1761.	Rug " Ed. 1 Rd. 4 t "	— " Ed. 1 Rd. 4 t "
	Byg " Ed. 1 Rd. 1 t "	— " Ed. 1 Rd. 1 t "
	Havre " Ed. " " 4 t 8 ß —	" Ed. " " 5 t "

Over det ganske Stift.

1762.	Rug à 1 Ed. 20 t	Byg 1 Ed. 12 t	Havre 1 Ed. 10 t 8 ß
-------	---------------------------	-------------------------	--

	Wensyffel og Zanherreder.	Thye og Morsøe.
1763.	Rug à Ed. 2 Rd. 1 t 8 ß —	à Ed. 2 Rd. 1 t "
	Byg " Ed. 1 Rd. 3 t "	— " Ed. 1 Rd. 2 t 8 ß
	Havre " Ed. " " 5 t "	— " Ed. 1 Rd. " "
1764.	Rug " Ed. 2 Rd. 3 t "	— " Ed. 2 Rd. 3 t "
	Byg " Ed. 1 Rd. 4 t 8 ß —	" Ed. 1 Rd. 4 t 8 ß
	Havre " Ed. " " 5 t 8 ß —	" Ed. 1 Rd. " "
1765.	Rug " Ed. 3 Rd. 2 t "	— " Ed. 3 Rd. 2 t "
	Byg " Ed. 2 Rd. " "	— " Ed. 2 Rd. " "
	Havre " Ed. 1 Rd. " 8 ß —	" Ed. 1 Rd. 2 t "
1766.	Rug " Ed. 2 Rd. 1 t "	— " Ed. 2 Rd. " 8 ß
	Byg " Ed. 1 Rd. 2 t 12 ß —	" Ed. 1 Rd. 2 t 12 ß
	Havre " Ed. " " 5 t "	— " Ed. 1 Rd. " "

Fødte og Døde i Halborg Stift
fra 1747. til 1766. inclusive.

Anno.	Fødte.	Døde.
1747.	2178.	1637.
1748.	2042.	2410.
1749.	2162.	2259.
1750.	2201.	1653.
1751.	2168.	1575.
1752.	2418.	1639.
1753.	2393.	1597.
1754.	2175.	1811.
1755.	2304.	2021.
1756.	2250.	2567.
1757.	2139.	1642.
1758.	2316.	2209.
1759.	2314.	1570.
1760.	2419.	2057.
1761.	2233.	1696.
1762.	2228.	1958.
1763.	1979.	1724.
1764.	2345.	1708.
1765.	2196.	1870.
1766.	2310.	1680.
Summa	44770.	37283.